

גיליון מס' 13 אייר התשע"א יוני 2011

מרכז המחקר, המכללה לביטחון לאומי, צה"ל

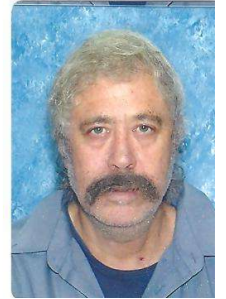
עיונים בביטחון לאומי

אפגניסטן 2011 במלכודת המערכות הסבוכות

גדעון נצר

אלוף משנה במילואים, ד"ר גידי נצר, הוא חוקר במרכז למחקר של המכללה לביטחון לאומי, צה"ל. בעל תואר ד"ר מהמחלקה לגיאוגרפיה של אוניברסיטת תל אביב. נושא עבודתו: "שיתוף פעולה צבאי בגבולות בין מדינות עוינות". בעל תפקיד במילואים בחטיבת המבצעים של צה"ל (אמ"ץ). פועל שנים רבות בשיתוף פעולה עם מעבדות סנדיא בארצות הברית (SANDIA Labs, U.S) ועם מערכות ביטחוניות-צבאיות בינלאומיות ומכוני מחקר ממשלתיים לאסטרטגיה ולביטחון. מתמחה בנושא הטרור העולמי ובנושאים הקשורים לשיתוף פעולה ביטחוני-צבאי, כולל שיתוף פעולה בגבולות, בין מדינות עוינות.

מרכז המחקר, המכללה לביטחון לאומי, צה"ל

מרכז המחקר
המכללה לביטחון לאומי, צה"ל

אפגניסטן 2011 – במלכודת המערכות הסבוכות

גידי נצר

יוני 2011, אייר התשע"א

תוכן העניינים

5	מבוא
7	רקע:
7	1. אפגניסטן - היסטוריה
12	2. אפגניסטן – מערכת חברתית סבוכה
15	הטליבאן במוקד הפעילות הסבוכה באפגניסטן – "המעגל הפנימי":
15	1. מאיצי הלחימה באפגניסטן
17	2. שותפים מרכזיים לטליבאן בלחימה באפגניסטן
19	3. טליבאן ואלקעדה – קשר תלתי הדוק
21	4. סדקים בתוך הטליבאן
23	5. אפגניסטן – שחקנים ללא אסטרטגיה
25	אפגניסטן במערבולת "המערכת הסבוכה" – "המעגל החיצוני"
25	1. פקיסטן – מאיץ מרכזי בעימות באפגניסטן
28	2. יחסי פקיסטן-הודו
31	3. אפגניסטן-פקיסטן: קשרים גאו-אסטרטגיים, פוליטיים סבוכים
35	4. ארצות הברית במרכז המערכת הסבוכה (אפגניסטן, פקיסטן, הודו)
38	הערכה
41	אפילוג
43	מקורות

מפות

- 6 .1 מפת הודו – פקיסטן - אפגניסטן
- 9 .2 האזורים NWEP/FATA
- 10 .3 מרחב השבטים (FATA) והאזור הפדרלי הצפוני (NWFP)
- 13 .4 מפה אתנית מרחב אפגניסטן-פקיסטן
- 17 .5 מפת "פשטוניסטן"
- 27 .6 מפת קו השליטה (LINE OF CONTROL-LOC) בקשמיר
- 32 .7 מעבר ווקהאן (Wakhan)

תרשימים

- 14 .1 שבטי הפשטונים – מבנה יסוד

אפגניסטן 2011 – במלכודת המערכות הסבוכות

גידי נצר¹

מבוא

מטרת המסמך לסקור את המערכות הסבוכות הפועלות במשולב באפגניסטן ובסביבתה, ולזהות את המגמות המסתמנות כיום לקראת אפשרות לעתיד שונה. לאור העובדה כי הלחימה המדממת נמשכת קרוב לעשר שנים וללא תוצאות, ברור לעת הזו כי כל שנעשה הוא חסר תכלית.

קרוב ל-30 שנים מצויה אפגניסטן (ראה מפה מס' 1) תחת כיבוש כפוי. משך שנות קיומה התאפיינה החברה האפגנית כמתונה ושוחרת שלום, המתקשה ליצור תבנית מדינתית יציבה. החברה השבטית, בעלת עבר של מאות שנים, מתקיימת על בסיס אתני ייחודי, מסורות עתיקות ימים ואמונה לוחטת. הרצון לעצמאות, הצורך בהשגת תחושת החופש והרצון לשמר את כבודה הם המניעים אותה בדרכה המורכבת.

מהלכים היסטוריים, חלקם עוד מימיו של אלכסנדר מוקדון, תנועות ומהלכים של כוחות שונים אשר חצו את המדינה ואת תת-היבשת ההודית, הותירו רישומים רבים. בין הגורמים אשר הטביעו חותם על אפגניסטן מאז המאה ה-5 לפני הספירה ניתן למנות את הפרסים (דריווש), היוונים (אלכסנדר מוקדון), הסלוקים, הבודהיסטים, המוסלמים והמונגולים. חלקם הפכו לגורמים משפיעים על חזותה של אפגניסטן ועל מצבה כיום.

---

¹ אלוף משנה במילואים, ד"ר גידי נצר, הוא חוקר במרכז למחקר של המכללה לביטחון לאומי, צה"ל. בעל תואר Ph.D. מהמחלקה לגיאוגרפיה של אוניברסיטת תל אביב. נושא עבודתו הוא "שיתוף פעולה צבאי בגבולות בין מדינות עוינות". משרת במילואים בחטיבת המבצעים של צה"ל (אמ"ץ). פועל שנים רבות בשיתוף פעולה עם מעבדות סנדיא בארצות הברית (Sandia Labs, U.S.), ועם מערכות ביטחוניות-צבאיות בינלאומיות ומכוני מחקר ממשלתיים לאסטרטגיה ולביטחון. מתמחה בנושא הטרור העולמי, בנושאים הקשורים לשיתוף פעולה ביטחוני-צבאי בין מדינות עוינות, ובשיתוף פעולה צבאי בגבולות בין מדינות עוינות.

מפה מס' 1 : מפת הודו – פקיסטן – אפגניסטן

(מתוך : The Institute of Strategic Studies Islamabad, 2010)

<http://www.issi.org.pk>

החברה באפגניסטן מנסה לשקם את עצמה במרחב בו מתנגשות מערכות סבוכות זו בזו.

המערכת הפנימית המקומית המנוהלת על ידי הטליבאן ותומכיו, מצויה בניגוד אינטרסים אל מול גורמים מתונים מבית הרוצים להשיב לאפגניסטן את יציבותה. לצד הלוחמים בתוך הבית פועלים שחקנים חיצוניים שונים, המהווים מרכיב משפיע חשוב בסביבתה האסטרטגית. לשחקנים חיצוניים אלה אינטרסים אסטרטגיים מנוגדים

והם מנסים 'לשפר מצב' על גבה של אפגניסטן. מערך האינטרסים של הנוטלים חלק במאבק ובלחימה באפגניסטן, יוצר בפועל מציאות כמעט בלתי אפשרית להשגת שינויים במצב הכאוטי במדינה.

הטליבאן ושותפיו (Rashid, 2000), ביניהם הרשת החקאנית², ארגון חיזבאללה-א-אסלמיה (Country Reports on Terrorism, 2007) "חזית התורא בורא"³ וארגונו של ג'ולבאדדין (U.S. Department of Defense, 2008), הולכים ומתחזקים במאבקם כנגד צבא ארצות הברית וכוחות נאט"ו⁴. פקיסטן, הודו, סין, איראן, רוסיה, מדינות מרכז אסיה, האיחוד האירופי, האו"ם וממשלת ארצות הברית בוחשים כולם בקלחת האפגנית. מטרתם להשיג הישגים אשר ישרתו את מדיניותם האסטרטגית במרחב העימות.

רקע

1. אפגניסטן – היסטוריה

מיקומה של אפגניסטן, בצומת הדרכים בין אירופה והמזרח התיכון לתת היבשת ההודית ולסין, הפך אותה לפרוודור למעבר כוחות לוחמים וכובשים, תרבויות ודתות שונות. כל גורם בתקופתו הותיר רשמים וטביעות אצבעות, שהשפיעו על

---

² לחקאנים 8,000-11,000 לוחמים (John F. Burns - **The New York Times**, 2009).

<http://www.understandingwar.org/themenode.haqqani-network>

³ חזית "תורא בורא" כוללת מספר קבוצות טרור. בסיס המרכזי במחוז **Nangarhar**. "החזית" נוצרה כתוצאה מפילוג בתוך Hesbe-i-Islami, והיא זו שהובילה את ההתנגדות כנגד צבא ארצות הברית בעת כיבוש אפגניסטן באוקטובר 2001.

⁴ על סדר כרונולוגי לפעולות ארצות הברית/נאט"ו באפגניסטן ראה (ISAF, 2010).

החברה המקומית המורכבת ממערכות שבטים שעיקרם פשטונים (Center for Conflict and Peace Studies, 2009). מתקופת אלכסנדר מוקדון וכיבושיו במאה ה-4 לפני הספירה ועד חדירת האימפריה הבריטית לתת היבשת ההודית בתחילת המאה ה-17, פקדו את האזור מאבקים קשים בין תרבויות דתיות ואתניות אשר עיצבו מבלי דעת את תשתית קיומן המורכב של ישויות מדינתיות בעת החדשה⁵.

"המשחק הגדול" ("The Great Game") (Hopkirk, 1992, עמ' 67-30) שמשמעו העימות והמאבק להשגת נכסים אסטרטגיים במרכז ודרום אסיה במאה ה-19, מצא את האימפריה הבריטית במאבק עם האימפריה הרוסית על שליטה אסטרטגית במרחב. הבריטים ראו באפגניסטן "מדינת חיץ" כנגד מגמות אימפריאליסטיות רוסיות. אלה מנגד היו מעוניינים להיאחז באזור, כדי לשלוט על נתיבים אסטרטגיים הקושרים את מרכז אסיה עם האוקיינוס ההודי.

כדי להקל את שליטתו של הממשל הקולוניאלי הבריטי בהודו במרחב תת-היבשת ההודית, הוא החליט לבודד את אפגניסטן ולאפשר לאמירות להתקיים כישות אוטונומית.

"קו דוראנד" (Durand) (ראה מפה מס' 2) נמתח בשנת 1893 כקו הפרדה בין הישות הבריטית לאמירות האפגנית (Janjau, 2009). מקבלי ההחלטות לא העלו בדעתם כי מהלך זה ישפיע על עתידו של האזור 117 שנים לאחר מכן. בשנת 1902 ביצעו הבריטים מהלך נוסף בו קבעו כי אזור השבטים ממערב לקו דוראנד יוגדר כאזור אוטונומי. המרחב השבטי (North West Frontier Province NWFP), להלן "האזור הפדרלי הצפוני"⁶ (ראה מפה מס' 3) פעל בכפוף לממשל הבריטי. הבריטים נקטו במהלך זה מתוך כוונה להגביר את אחיזתם ואת שליטתם במרחב השבטי המרוחק מהשלטון המרכזי בהודו.

---

⁵ משך שנים חצו את אפגניסטן שבטים רבים וחלקם התנחלו בה וביניהם: פשטונים, חזארים, טג'יקים, טורקים, מונגולים ואיראנים.

⁶ על NWFP – "האזור הפדרלי הצפוני" ראה: Pakistan Government ; Britannica, 2009, 1997.

מפה מס' 2 : האזורים NWFP/FATA

(מתוך : The Institute of Strategic Studies, Islamabad (2010)

<http://www.issi.org.pk>

האזור עבר בירושה לפקיסטן, כאשר הפכה להיות מדינה ריבונית בשנת 1947. קברניטיה באותם ימים לא יכלו לשער עד כמה יושפע מצבה בעתיד מאוטונומיה שבטית פשטונית זו. השליטה המוגבלת של ממשלת פקיסטן ב"אזור הפדרלי הצפוני", גרמה לקברניטיה לפצל את המרחב ולגזור מתוכו ישות אוטונומית נפרדת נוספת.

מפה מס' 3 : מרחב השבטים (FATA) והאזור הפדרלי הצפוני (NWFP)

(מתוך : The Institute of Strategic Studies, Islamabad, 2010)

בשנת 1970 הוגדר האזור השבטי, ה-FATA - Federally Administered Tribal Areas (להלן, "אזור השבטים") (ראה מפה מס' 3), כיחידה אדמיניסטרטיבית הכפופה לשלטון המרכזי באיסלמאבאד.⁷

מקבלי ההחלטות באותם ימים לא הבינו כי במו ידיהם יצרו חממה טבעית עתידית לאנשי הטליבאן ואלקאעדה.

ניסיונם של הסובייטים לבצר את מעמדם באסיה החזיר אותם בשנת 1979 לאפגניסטן, מתוך כוונה לייצב בה משטר פרו-סובייטי. עשר שנות לחימה מתישות כנגד המוג'הדין הביאו לנסיגת הסובייטים, והמרחב הבלתי נשלט שנוצר באפגניסטן נותר בידי גורמים אלימים. ארצות הברית אשר תמכה במוג'הדין⁸ בסיוע פקיסטן, לא השכילה להבין כי זו שעתה להתערב באפגניסטן ולייצבה לאחר שנות כיבוש, הרס ואנרכיה. מתוך הכאוס צמחה תנועת הטליבאן אשר הפכה לחממה לאנשי אלקאעדה. שלטונם הנוקשה פירק את החברה האפגנית, כאשר במקביל הוציא אלקאעדה לפועל פיגוע קטלני מתוך אפגניסטן בליבת ארצות הברית, ב-11 בספטמבר 2001.

כיבוש אפגניסטן אשר החל באוקטובר 2001 עדיין לא הסתיים. הלחימה במרחבה כנגד הצבא הסובייטי (1979-1989) יצרה באפגניסטן חממה לגורמים שבטיים, ארגונים ומליציות אשר חברו למוג'הדין. אלה פעלו במקביל למערכות השבטיות השונות (פשוטונים) (Caroe, 1958), אך הם לא השכילו לעצב גורם מאוחד אשר יפעל באופן ממוקד להצלתה ולחילוצה של אפגניסטן מהכאוס אותו הותירה המלחמה. צבא ארצות הברית וכוחות נאט"ו, לצד התומכים בהם להשבת יציבותה של אפגניסטן, לא שיערו כי הטליבאן ותומכיו יחמירו את המצב במדינה. אלה נסוגו בעת פלישת צבא ארצות הברית למערב פקיסטן בסוף שנת 2001, ביצרו את מעמדם באזור השבטים והפכו אותו למרחב השיגור לפעילות טרור אינטנסיבית כנגד מטרות במרחבם של האפגנים ובמערב פקיסטן.

בחינה מקרוב של המתרחש באפגניסטן מלמדת כי המלחמה הממושכת כנגד הטרור אינה יעילה, והתנהלותה עד עתה דומה לתנועה בדרך ללא מוצא.

---

⁷ על אזור ה-FATA – "אזור השבטים" ראה: Government of Pakistan, 2001, FATA Website.

⁸ על המלחמה בין הצבא הסובייטי כנגד המוג'הדין ראה: Liakhovskiy, 2007.

2. אפגניסטן – מערכת חברתית סבוכה

מיקומה של אפגניסטן, בין אירופה והמזרח התיכון לבין המזרח הרחוק, הביא כוחות כיבוש וזרמי תרבות אשר חצו את מרחבה ומשפיעים עד היום על אסיה כולה. החברה במרחב מושפעת בין השאר מיסודות הינדים, הלניסטיים ובודהיסטיים ומהאסלאם. באפגניסטן חיים מיעוטים אתניים רבים, אך הגורם האתני חברתי העיקרי הם הפשטונים המהווים כ-43% מכלל האוכלוסייה. הרודוטוס בכתביו (484 לפנה"ס) (Herodotus, 1828, ע' 102) כבר מתאר את השבטים ואת פעילותם במרחב אפגניסטן ומכנה אותם פשטונים (ראה מפה מס' 4).

גם בכתביו של אלברוני (Alberuni, 1910, עמ' 1, 21-22, 208, 259) מצויה התייחסות לשבטים הפשטונים השוכנים בצפון מערבה של דרום אסיה. שבטים אלה מנו בשנת 2009 כ-44 מליון איש והם פזורים בעיקר באפגניסטן, מערב פקיסטן ומזרח איראן (Johnson, 2008).

המבנה השבטי מושתת על משפחת הפשטון, אשר בראשית דרכה התפלגה לארבעה (בנים) שבטים: הסארבאני (Sarbani), הביטאני (Beetani), גיהארגשאט (Ghrghasht) והקארלאני (Karlani). מסורת הפשטונים מגדירה שתי מערכות חברתיות הנגזרות מהמקור השבטי הראשוני:

השבט (Tribe) הינו מקבץ אנשים מאותו האב, ולו קשרים עם קבוצות שכנות מאותו מוצא אתני.

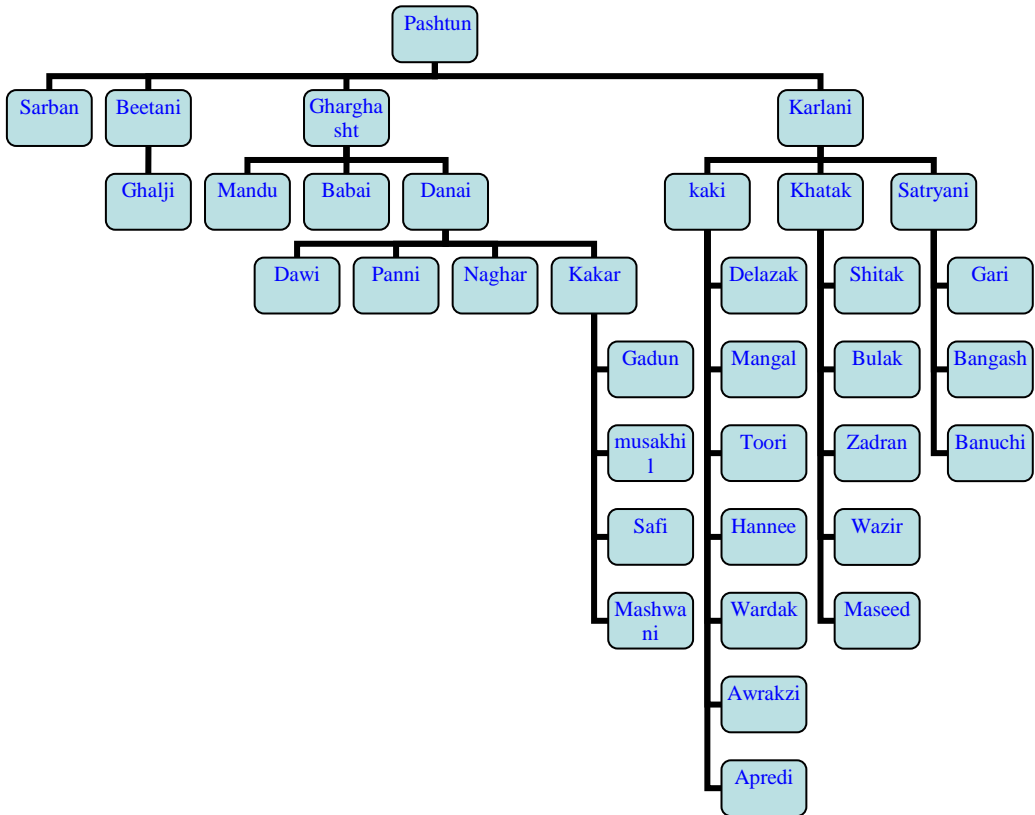
בית אב (Clan או Khil) הוא תת-השבט אשר התפתח לחברה אתנית מפותחת ועצמאית, אשר במרוצת הזמן החל מגדיר עצמו כ"שבט".

מפה מס' 4 : מפה אתנית מרחב אפגניסטן-פקיסטן
(מתוך : The Institute of Strategic Studies Islamabad, 2010)

במרחב הפשטוני ("פשטוניסטן") פרוסים כ-79 שבטים ולצידם תת-מערכות שבטיות שונות נוספות (ראה תרשים מס' 1). המאחד את כולם הוא מוצאם מאב אחד. במאה ה-18 הם תפסו את השלטון המרכזי באפגניסטן. בשנים 1747-1978 משלו בני שבט דוראני; משנת 1978 עבר השלטון למשפחת ג'האלגי (Ghalji), תת-שבט למשפחת הביטאני (Beetani); ובשנת 2001 חזרה השליטה לידי נציג שבט הדוראני (Durrani), הנשיא חמיד קרזאי.

תרשים מס' 1: שבטי הפשטונים – מבנה יסוד
2009, Center for Conflict and Peace Studies, Afghanistan
<http://www.caps.af/staff.hekmat.asp>

לפשטונים תפיסת עולם מוגדרת, "הפשטונוואלי"⁹, המהווה קוד מוסרי, קיומי והיסטורי. קוד החיים הפשטוני מדגיש עקרונות כגון: חובת האירוח (Melmasttia), חובת מתן הביטחון (Nanawatai), שמירת הצדק (Badal), הנאמנות (Sabat), שמירת הכבוד והאמינות (Ghayart) וכבוד האישה (Namus).

⁹ על הפשטונוואלי ראה: Cathell, 2000.

במציאות הסבוכה באזורי הלחימה באפגניסטן ובמערב פקיסטן, פזורה האוכלוסייה הפשטונית. היא מצויה בתוך חברה הנלחמת להשיב לעצמה את חירותה ואת כבודה. הפשטונים מהווים מרכיב בתוך יחידות צבא אפגניסטן ופקיסטן ובתוך שירותי המודיעין הפועלים בלחימה כנגד טרור. באותה עת הם מצויים ופועלים בתוך הטליבאן ובמליציות טרור נוספות התומכות בו. היותם פעילים בכלל הכוחות הלוחמים, יוצרת רשת סבוכה של מערכות אנושיות. מחד גיסא, מערכות אלה פועלות על פי קוד חיים דומה ("הפשטוואלי"); ומאידך גיסא מוצאים עצמם הפשטונים נלחמים בתוך משפחתם, לעיתים עד כלות. מעורבות כוחות חיצוניים בלחימה לצד הלוחמים כנגד הטרור באפגניסטן, בהם צבא ארצות הברית וכוחות נאט"ו (ISAF)¹⁰, יצרו מאיץ נוסף לתסבוכת החברתית באפגניסטן, מתוך שאינם מקובלים גם על ידי שוחרי השלום במדינה.

ככל הנראה, לא ניתן להשיג הישגים בעלי משמעות לשינוי המציאות באפגניסטן. כל עוד לא יאוחדו כלל הכוחות הפועלים להשיב לאפגניסטן את עצמאותה, יימשך המצב הקיים ותרחק האפשרות לייצב את המדינה.

הטליבאן במוקד הפעילות הסבוכה באפגניסטן – "המעגל הפנימי"

1. מאיצי הלחימה באפגניסטן

לוחמי הטליבאן, יוצאי המדרסות והמסגדים, התלכדו מתוך מניעים אידיאולוגיים דתיים בין השנים 1980 ל-1994. הם החלו לפעול כ"תנועת הטליבאן"¹¹ כנגד המוג'הדין בשנת 1992, ובמהלך שנת 2001 הצטרפו אליהם בוגרי המדרסות מפקיסטן. יציאתם

---

¹⁰ על משימות נאט"ו באפגניסטן ראה: North Atlantic Treaty Organization, 2010.
¹¹ את הלחימה כנגד הסובייטים הובילו המוג'הדין. עיקר הכוחות הלוחמים התכנסו מתוך המחוזות קאנדהאר, אורוזגאן וזאבול ואליהם הצטרפו מוסלמים ממדינות שכנות. המוג'הדין לא הקים "תנועה", אלא פעל כמסגרת לוחמת ביוזמת האפגניים עצמם. בשנת 1994 הצטרפו באופן מעשי ל"תנועת הטליבאן" ואיחדו כוחות. במהלך השנים "התפרקו" לארגונים עצמאיים וחלקם משתף פעולה עם הטליבאן כיום.

של הכוחות הסובייטיים מאפגניסטן בשנת 1989, אפשרה ל"תנועת האסלאם של הטליבאן" (De Telebno Eslami Tehrik) לבסס את שליטתה במדינה. לחימתם החלה למעשה כהתקוממות (Kilcullen, 2009, ע' 12) נגד צבא ארצות הברית אשר כבש את אפגניסטן באוקטובר 2001, לאחר פיגוע הטרור הקטלני במרכז הסחר העולמי בניו יורק.

הלחימה מנוהלת על ידי מנהיגים, מולא עומאר¹², המשית את כוחו על שותפיו אנשי הטליבאן מקאנדהאר, הלמנד ואורוזאגאן בדרום אפגניסטן. קריסת "האמירות האפגנית" בסוף 2001 (CIA, 2008) גרמה ללוחמי הטליבאן ולאנשי אלקאעדה לסגת ל"אזור השבטים", ה-FATA, במערב פקיסטן. התושבים המקומיים רואים באלה מושיעים ותומכים בפעילותם כנגד ממשלת פקיסטן, המנסה במשך שנים למנוע מהשבטים יצירת אוטונומיה פשטונית. המפגש מאיץ התארגנויות לפעילות טרור המוכוונת כנגד יעדים במערב פקיסטן ובדרום אפגניסטן. תקופה זו מאפשרת ללוחמי הטליבאן להתארגן ולבסס עצמם בפקיסטן. השתלבותם של פעילי אלקאעדה בין לוחמי הטליבאן יוצרת מנוף פשטוני אופרטיבי מורכב.

הלוחמים מוכוונים מטרה ומצהירים כי משימתם היא להסיג את כל הכוחות הזרים הפועלים באפגניסטן ובפקיסטן. לצד הצהרה זו מתרחב השיח בין הפשטונים ולוחמי הטליבאן בדבר האפשרות לעצב חזון היסטורי לאומי שמשמעו הקמת "פשטוניסטן" (Feiroz, 1973) כישות ריבונית עצמאית, המנותקת מכל קשר שלטוני עם אפגניסטן ופקיסטן (ראה מפה מס' 5). השידוך בין הטליבאן לאנשי אלקאעדה וקבוצות לוחמים אוזבקים, צ'צ'נים ומליציות נוספות ממרכז אסיה, יצר מערך הטרורוגני. כל אלה הופכים במשותף למאיצי הלחימה באפגניסטן.

---

¹² במהלך שנות השמונים (של המאה 20) פעל מולא עומאר כמפקד בכיר בקאנדהאר. שותף מרכזי לפעילותו כנגד הסובייטים היה ארגון חיזבאללה ומאוחר יותר הצטרף גם ארגון האראקט-א-איסלמי (Harakat-e-Englelb-e-Islami), "התנועה המהפכנית של האיסלם". בפועל פעלו ארגונים אלה במסגרת לוחמי המוג'אהדין. בשנת 1994 הצטרפו כוחותיו של מולא עומאר לתנועת הטליבאן, והוא הפך למנהיגם.

מפה מס' 5 : מפת "פשטוניסטן"

(מתוך : The Institute of Strategic Studies Islamabad, 2010)

2. שותפים מרכזיים לטליבאן בלחימה באפגניסטן

כניסתם של צבא ארצות הברית ושל כוחות נאט"ו (ISAF, 2009 ; 2010) לאפגניסטן במטרה לחוס בטליבאן ובאלקאעדה, עוררה התנגדות פנימית באפגניסטן. אזרחים אפגניים שוחרי שלום, המיואשים מהלחימה הממושכת ומחוסר יכולתם של הכוחות הזרים לייצב את מדינתם, מעדיפים לאחוז בנשק והם ממלאים את שורות הטליבאן

ושותפיו¹³. עובדה זו מאפשרת את הגברת לחימתם וכושר הישרדותם של הטליבאן כנגד הזרים הפולשים. קרוב לעשר שנים (מאוקטובר 2001 עד שנת 2011) נמשכת הלחימה למיגור הטרור ולהשבת שלטון החוק והסדר לאפגניסטן. הטליבאן כמקור העוצמה בלחימה, מפעיל שותפים. יתרום הוא באיחודם סביב מטרה משותפת המושתתת על רצונם לפגוע בכוחות הזרים ולהשיב לאפגניסטן את חירותה. לצד הטליבאן אשר עוצמתו מרוכזת במרחב קאנדהאר והלמנד, פועלים הרשת החקאנית (Imtiaz, 2008), חיזבאללה אסלאמיה, "החזית (משפחת מנצור) במרחב תורא בורא"¹⁴, ארגונו של ג'ולבאדין חאקמייטר (Boucher, 2003) ותת-ארגונים נוספים במזרח אפגניסטן. הלוחמים בארגונים הללו פעלו בעבר במסגרת המוג'הדין. פעילותם עצמאית והם מונהגים על ידי מערכות פיקוד ושליטה אוטונומיות ברמת המחוז, העיר והכפר. ארגונים אלה ממוקדים במימוש פיגועי טרור כנגד כל מרכיב שלטוני המהווה חלק משלטונו המושחת של הנשיא קרזאי. לצידם פועלים ארגוני טרור ומליציות מאוישות על ידי קבוצות פשטונים אוטונומיות, פקיסטנים, אוזבקים, צ'צ'נים ו"גדוד סיני" שלוחמיו מהמחוז האסלאמי קסינגאן (Xinjiang) בצפון סין הצטרפו ללחימה באפגניסטן (Wang, 2009)¹⁵.

העובדה כי רוב הלוחמים בארגונים אלה הינם פשטונים¹⁶, גורמת להם לפעול עצמאית (כמערכת שבטית סגורה) והם מתחרים לעיתים במאבקם להשגת נכסים כלכליים ולשליטה על יישובים בהם קיימים שטחי אופיום¹⁷. הסמים הפכו להיות מקור הכנסה מרכזי לקיומם הכלכלי ולמימון פעילותם.

---

¹³ הטליבאן אמנם פועל כארגון מרכזי המוביל את הטרור באפגניסטן / פקיסטן, אך בפועל שותפים לו ארגונים נוספים. ראה: Giustozzi, 2009.

¹⁴ לצד הטליבאן פועלים ארגונים ומליציות נוספים וביניהם: Jumbish-a-Islami, Jamiet-a-Islami, Hizbe, Wahadat, Lttehad Islami. באפגניסטן פועלת מנהיגות מקומית בכפר, בעיר ובמחוז הכפופה לשלטון המרכזי בקאבול. לצד פעילותם מתקיימת פעילות מפקדים בכירים ברמות שונות של הטליבאן בסיועם של התושבים המקומיים.

¹⁵ באפגניסטן פועל גדוד הנלחם לצד הטליבאן – "Turkistan Army" המוגדר גם כ-"Chinese Battalion". לוחמיו באים ממחוז Xinjiang בצפון סין, שבו חיים כ-22 מיליון תושבים מוסלמים.

¹⁶ על המציאות הסבוכה ראה: Khan, 2009.

¹⁷ על פי הערכת ארצות הברית, הכנסות הטליבאן ממכירת אופיום בשנים האחרונות נע בין 2 ל-3 מיליארד דולר בשנה. ממקורות המועצה למודיעין לאומי (NIC) ראה: UN, 2004.

לצד התחרות הפנימית קיימת בעיית המעמד השבטי. בין כוחות וגורמי הטרור מצויים עשירים בעלי הון ובעלי היכולת להנהיג מערכות שבטיות מרובות לוחמים, אך גם מנהיגים מקומיים להם כפופים מעוטי יכולת משכבות סוציו-אקונומיות נמוכות¹⁸. השתלבותם בטרור מאפשרת להם לקבל ממנהיגי הטליבאן הבכירים שלמונים תמורת פעילותם. למרות התחרות הפנימית, השותפות האופרטיבית של הארגונים הללו במלחמתם כנגד צבאות המערב גורמת להרחבת שליטתו של הטליבאן במהלך השנים האחרונות על חלק ניכר מאפגניסטן. הארגון ושותפיו אף ביססו את אחיזתם במרחב השבטים (ה-FATA) והאזור הפדרלי הצפוני (NWFP) במערב פקיסטן (ראה מפה מס' 5). המרחבים הללו, בנוסף לדרום אפגניסטן, הפכו למעוז הטליבאן אשר יצר בהם מבצר כמעט בלתי חדיר. איתנותם של הטליבאן ושותפיו ניצבת לאורך זמן אל מול חולשתם של צבא ארצות הברית וכוחות נאט"ו. הלחימה הממושכת אינה משיגה את מטרותיה ואפגניסטן מתבוססת עדיין בתוך כאוס.

3. טליבאן ואלקאעדה – קשר תלתי הדוק

כיבוש אפגניסטן גרם לאנשי טליבאן לסגת אל עברו המזרחי של "קו דוראנד" ולבסס את עצמם במרחב אזור השבטים (פקיסטן). רובם התכנסו במחוזות ווזוריסטן (צפונית/דרומית) ובגואר (Gunaratna, 2009, עמ' 37-8). ממחוזות אלה הם יוצאים לפיגועים ביעדים נבחרים בתוך פקיסטן ובאפגניסטן. בפועל הפך המרחב לשטח התארגנות יעיל (Petraeus, 2009). התבצרותו של הטליבאן במערבה של פקיסטן, אפשרה גם לאנשי אלקאעדה לבצר את עצמם במרחב. ניסיונם המבצעי של לוחמי ארגון אלקאעדה ותמיכת איראן במחוללי פעולות הטרור¹⁹, אפשרו השגת תוצאות קטלניות בפיגועי טרור באפגניסטן ובפקיסטן. הקשר התלתי ההדוק בין הטליבאן לאלקאעדה הפך לאפקטיבי. בתיאום פנימי בין מנהיגי הארגונים. סוכם כי הטליבאן יתמקד בפעילות טרור במרחבי העימות באפגניסטן/פקיסטן, ואילו אלקאעדה ימשיך ליזום פיגועים בעיקר כנגד מטרות במרחב הגלובלי. הארגונים סיכמו ביניהם כי

---

¹⁸ על מעמדות בחברת הטליבאן/פשטונים ראה: Periez and Shah, 2009.

¹⁹ על מעורבות איראן וסיועה לטליבאן באפגניסטן/פקיסטן ראה: Thomas Joscelyn 2009.

הטליבאן יפעל כנגד "מטרות קרובות" (CNN, 2009), ואילו יוצאי אלקאעדה כנגד 'אויבים רחוקים' (ארצות הברית/אירופה).

למרות הקשר התלתי בין הארגונים, קשה להסתיר מאבק אידיאולוגי פנימי הקיים בשיח השוטף ביניהם (Burke, 2004, עמ' 230-4). עד לפיגוע הקטלני בארצות הברית בספטמבר 2001 הקפיד ארגון הטליבאן להרחיק את עצמו מאלקאעדה. מנהיגי הטליבאן אף טרחו להדגיש כי אינם חלק מהחזית האסלאמית העולמית הקוראת לג'יהאד כנגד "יהודים וצלבנים". מנהיגם, מולא עומאר, הדגיש את הסתייגותו מקשרים כפויים עם אלקאעדה. בן לאדן מנגד, ניסה לכבד את מולא עומאר באומרו בסוף 2001 כי הוא ואנשיו יפעלו תחת פיקודו של מפקד "האמירות האסלאמית" (Abu-El-Yazid, 2009). בכך למעשה יצר בן לאדן את המסגרת המשותפת לארגונים, בהדגישו כי המפקד הבכיר מולא עומאר הוא האחראי לייזום, לתכנון ולמימוש פיגועי טרור כנגד מטרות המערב.

למעשה, הכיל ארגון הטליבאן את יוצאי אלקאעדה²⁰ ויצר מנוף אופרטיבי יעיל כנגד עוצמת המערב הפועלת באפגניסטן.

אלקאעדה, אשר החל לפעול כמסגרת עצמאית, השכיל למצוא "אילן" ראוי, ניזון מפירותיו של הטליבאן וממשיך לרקום תוכניות לממש פיגועים קטלניים בטווחי זמן קרובים. אולם למרות הצלחות הטרור באפגניסטן, לא ניתן להסתיר מחלוקות פנימיות בתוך הטליבאן. ריבוי השותפים מהווה מקור לחילוקי דעות. יש הרואים בכך חלון הזדמנויות ליצירת שיח עתידי מסוג שונה עם גורמי הטרור ולקידום פתרונות רלוונטיים באופן מתואם ויצירתי לעתיד שונה באפגניסטן המדממת.

---

²⁰ לדעת מומחי מודיעין בארצות הברית (המועצה למודיעין לאומי – NIC), כאשר קרס שלטון הטליבאן בדצמבר 2001, איבד אלקאעדה מיכולותיו הלוגיסטיות, הפיננסיות וההתקשורתיות. לדעתם, אין הוא קיים יותר כארגון. ראה: "אל-קאידה איבד את רוב יכולות האימון, והמימון שלו ואת קשריו. בכירים במודיעין האמריקני כינו אותו "חיה פצועה". אל-קאידה פשוט אינו קיים. הוא תמיד היה דומה יותר לפדרציה פיראטית מאשר לארגון היררכי סטליניסטי" (Pipes, 2003). אל ברדאי: "ארגוני הטרור עלולים לנסות ולפוצץ מתקן ובו חומרים רדיו אקטיביים באזור מיושב או בעיר בירה" (נחמיאס, 2008) (ציטוט מ"אל ח'אית", בלונדון). ראה גם: Crumpton, 2006.

4. סדקים בתוך הטליבאן

בשנים האחרונות מתחולל עימות בין כוחות הקואליציה לטליבאן באפגניסטן ובמערב פקיסטן. נראה כי הטרור פועל לכאורה בתיאום, כיחידה אחת מבית היוצר האפגני. בחינה ממושכת של תהליך התפתחות הארגון מראה כי לא רק המבנה השבטי (פשטונים) גורם למחלוקות פנימיות, אלא גם התפתחות מגמות שונות בתוך הטליבאן בהקשר להבנת ייעודו.

הזרם המתון ממשיך לטעון כי פלישת הזרים (צבא ארצות הברית/כוחות נאט"ו) באה במטרה לסייע לאפגניסטן להשיג עצמאות וחופש ולהשיב לאפגנים את כבודם אשר נרמס במשך עשרים שנות כיבוש, לכן חשוב לסייע לכוחות אלה. לעומתו, הזרם הרדיקאלי טוען כי הכיבוש פוגע באפגנים חפים מפשע ואין ביכולתם של כוחות המערב לשנות את המציאות הכאוטית במדינתם. על כן יש לפגוע בכובשים בכל דרך ובכל עת, כדי להסיגם מאפגניסטן.

המאבק הפנימי גורם בין השאר לעימותים ממושכים (כולל לחימה) על שליטה בשטחי האופיום המהווים מקור הכנסה עיקרי חשוב ביותר לטליבאן. התמיכה בשלטון הקיים מוגבלת, שכן גם המתונים רואים בנשיא קרזאי ובממשלתו מערכת מושחתת הנוהגת בניגוד לעקרונות "הפשטונוואלי". במצב זה, איבדה המועצה הדתית-פוליטית (ה-Jirga) ממקור סמכותה²¹ ובכירי הטליבאן רואים עצמם כגורם המנהיג את החברה. עם חולשת הג'ירגא (Jirga), חל פיחות גם במעמד "השורא" (המפקדה הדתית צבאית על פי הפשטונים) הפועלת במחוזות השונים במדינה. מציאות זו מקשה על המנהיגות הבכירה בטליבאן לרתום את לוחמי הארגון למימוש "משימות לאומיות כנגד הכובשים"²².

---

²¹ ה-Jirga היא מועצה פוליטית דתית האחראית לניהול החברה האפגנית. עד עליית הטליבאן הייתה בעלת הסמכות העיקרית. כאשר לקח הטליבאן אחריות, איבדה המועצה מכוחה ובמקומה פעלה השורא כמועצה (מחוזית) צבאית דתית. בפועל, מהווה השורא מפקדה לייזום פיגועי טרור כנגד "אויבי אפגניסטן". על תפקידם של ה-Jirga והשורא באפגניסטן: בראיון עם Sh.H, המרכז לחקר אסטרטגיה וביטחון-קאבול, שהתקיים בדלהי בנובמבר 2009 (Center for Conflict and Peace Studies, 2009).

המחלוקת בין 'טליבאן אפגניסטן' ל'טליבאן פקיסטן' (Mullick, 2009), היא עדות לניגודי אינטרסים פנימיים. זאת, למרות המפגש של מסורות אתנו-לאומיות משותפות לפעולות טרור, כנגד אותו אויב מוצהר. לצד סכסוכים ומחלוקות פנימיות עמוקות, מושפע הטליבאן גם ממאבקים פנימיים בין מנהיגיו, הקשורים למערכת יחסים עכורה בין אפגניסטן לפקיסטן. העובדה כי הטליבאן מוגדר במרחבי השבטים (הפשטונים)²³ במערב פקיסטן כ"מגן העם", גרמה להתפתחותה של אופוזיציה שבטית (פשטונים) באפגניסטן. הסכסוך המשפחתי הפך למלכודת סבוכה לכוחות הלוחמים בטרור (צבא ארצות הברית/כוחות נאט"ו), המתקשים לעיתים להחליט 'מי העמית ומי הטורף'.

צבא פקיסטן (Durrani, 2000) המנסה לפעול בשנים האחרונות בלחץ ארצות הברית כנגד טרור הטליבאן במרחבי השבטים הנתונים לריבונותו (NWFP/FATA), לא מצליח למנוע הדלפות מתוך שירותי המודיעין (ה-ISI - Inter Services Intelligence)²⁴ המסייעים בדרכים עקיפות למקורביהם (הפשטונים) בטליבאן. התנהלות דואלית זו הינה בעוכרי פקיסטן, שהרי טרור הטליבאן פועל גם נגד מטרות בליבתה.

המגמות המסתמנות מפעילות הטליבאן, מראות כי הארגון מוביל מהלך בו יוכל לממש את "חזון המדינה העצמאית פשוטניסטן". מדינתם הריבונית בעתיד, כך על פי חזונם, תפרוס את שליטתה על מערב פקיסטן (FATA) ועל דרום אפגניסטן. מימוש החזון

---

²² כמשל, מונע הטליבאן את השתתפותם של אזרחים אפגנים בבחירות לנשיאות אפגניסטן (Ellick, 2009).

²³ המחלוקות בין גורמי הטליבאן השונים באפגניסטן לאלו הפועלים במרחב השבטים בפקיסטן (ה-FATA), מהוות גורם משמעותי לחוסר התיאום בתוך הארגונים, עובדה הגורמת לפגיעה באזרחים חפים מפשע.

²⁴ שירותי המודיעין בפקיסטן, ה-Inter Service Intelligence (ISI), שיתפו פעולה עם המוג'הדין במלחמתו נגד הצבא הסובייטי (1979-1989). חלק מבכירי הארגון הם פשטונים ואנשי טליבאן. למרות שיתוף פעולה בין צבא ארצות הברית ופקיסטן במלחמה בטרור, ממשיכים פעילי מודיעין לשתף פעולה עם בכירי טליבאן. בפיגוע הטרור במומבי (26.11.2008) נמצאו "טביעות אצבעותיו" של ה-ISI. בנאומו במכון ללימודי אסטרטגיה בלונדון (IISS) בחודש יולי 2008, כבר התריע שגריר הודו בפקיסטן בעבר כי לשיתוף הפעולה בין ה-ISI לטרור תהיינה השלכות על יחסי מדינתו עם פקיסטן. הייתה זו הכרזה מדינית כנגד הממשל באיסלמאבאד.

בעקבות חולשת אפגניסטן, פקיסטן וכוחות נאט"ו, מהווה איום על סביבתן האסטרטגית של שתי המדינות כאחד. חששם של הקברניטים הפועלים להשגת יציבות באפגניסטן, ממוקד גם באפשרות להתפתחות "תהליך בלקניזציה"²⁵ באזור. אם מהלך זה יתפתח, הוא עלול לגרור את מרחב אסיה לעימותים וסכסוכים אשר קשה לחזות את עתידם. ניסיון העבר ביוגוסלביה מאפשר לחזות את הצפוי.

5. אפגניסטן – שחקנים ללא אסטרטגיה

המאבק הבלתי נגמר כנגד הטרור באפגניסטן ומפגש בין אינטרסים מנוגדים המשולב בלחימה אלימה וממושכת, יוצר לאחרונה מהלכים הקוראים לפיוס בין המערכות הלוחמות השונות. לא מעט 'שחקנים', חלקם שליחים במסווה של ממשלת ארצות הברית, מנסים ליזום שיחות פיוס. מעצמת העל איבדה למעשה דרך וכיוון ואינה מצליחה ליצור מפת אינטרסים אסטרטגיים בהקשר לפעילותה באפגניסטן ובפקיסטן. מחד גיסא מדגיש הממשל בארצות הברית את חוסר רצונו ליצור שיח ישיר עם גורמי טרור. מאידך גיסא הוא תומך באסטרטגיית הפיוס. לאחרונה נבחנה האפשרות ליצור דיאלוג בין ממשלת אפגניסטן לארגונים "חיזבאללה-א-אסלאמי" והג'ולבאדין (Galbuddin) (Shabazad, 2009). אנשי הטליבאן המתונים החלו ליצור שיח עם אחיהם אשר בחרו בדרך הטרור. המגעים בין הצדדים בעימות עשויים ליצור תשתית לשיח משותף של מנהיגים בממשל האפגני – שרי ממשלה²⁶, מנהיגי מחוזות ושבטים – עם בכירים בטליבאן וארגוני הטרור השותפים לדרכו.

²⁵ בהערכות המצב האחרונות (ראה דו"ח לשנת 2010) התריעה המועצה למודיעין לאומי בארצות הברית כי אם לא יימצא פתרון כנגד טרור הטליבאן, יפעל הארגון "לפרק" את המבנה המדינתי כדי להקים את מדינת "פשטוניסטן", אשר תאחד את דרום אפגניסטן ומערב פקיסטן לישות מדינתית עצמאית. העובדה כי קיימת אפשרות להתפתחות מציאות דומה בעיראק, מחייבת את ארצות הברית לפעול לשינוי אסטרטגי, באשר לנוכחותה במדינות הללו. חוסר היכולת לעצב תבנית מדינתית יציבה יגרום לקריסתן של מגמות אסטרטגיות, המנחות את הממשל בארצות הברית, והמעצמה עלולה לאבד נכסים באסיה ובמזרח התיכון.

²⁶ מהלך זה עשוי להתממש על ידי נציגים בעבר במשרד הקישור של הטליבאן (בתקופת הלוחמה כנגד הצבא הסובייטי) ובהצטרפותם של סנטורים שונים בממשלת אפגניסטן בעבר, המבינים את הצורך בשינוי הגישה ותכליתה ובייזום שיחות פיוס בין גורמי הלחימה השונים במדינה.

יודגש כי רוב העוסקים בניסיונות ליצור דינמיקה של פיוס²⁷ הינם פשטונים המנסים לפלס דרכם בתוך הכאוס הפנים מדינתי, כדי למצוא חלופה לעימות המדמם.

על פניו נראה כי ריבוי ה"שחקנים" הפועלים באפגניסטן²⁸, מהווה מכשול לתהליך הפיוס. ניגודי האינטרסים בין השבטים השונים, מנהיגי מחוזות, מפקדי ארגוני טרור, וחוסר יכולתם של צבא ארצות הברית וכוחות נאט"ו למצוא נוסחה מתאימה לשינוי המצב, מגבירים את חוסר האמון ואת אי-הוודאות באשר לתהליך הנדרש לייצוב אפגניסטן.

ניגודי האינטרסים במעגל הפנימי (אפגניסטן) הפכו לגורם המרכזי לשבר האפגני, וגם המעגל החיצוני אשר שותפות לו מדינות האזור מהווה מכשול משמעותי להשגת יציבות אזורית. מדינות אלה נאבקות זו בזו על אינטרסים מנוגדים ובהם גם כאלה אשר ישפיעו על עתידה של אפגניסטן.

השחקן המרכזי המשפיע על המציאות באפגניסטן, הוא פקיסטן. מדינה זו אינה מצליחה לייצב עצמה כשותפה לשכנותיה והמחלוקות מרובות. מאז 1947, פקיסטן והודו מצויות בסכסוך ממושך הממוקד בעיקר בשאלת ההסדר העתידי בקשמיר²⁹. לשתי מדינות הגרעין יש אינטרסים שונים ומנוגדים באשר לעתידה של אפגניסטן. הודו, הנתמכת על ידי ארצות הברית בפעילותה לשיקום אפגניסטן³⁰, מצויה במערכת קשרים שברירית עם סין התומכת בפקיסטן מראשית ימיה כמדינה עצמאית (Paris, 2010, עמ' 52-53).

לצד פיתוח מערכות אסטרטגיות משותפות עם הודו, מסייעת ארצות הברית לפקיסטן בלחימתה כנגד הטרור הפועל משטחה נגד מטרות באפגניסטן ובהודו.

---

²⁷ עם המצטרפים לניסיונות ליצור שיח בין גורמי הלחימה השונים באפגניסטן נמנים בכירים מהאוי"ם ושרים בממשלתו של קרזאי.

²⁸ הכאוס הפנימי במדינה גורם לכך כי כל מנהיג ביישוב, בעיר הגדולה, במחוז ובשבטים, רואה עצמו מוביל תהליך לקידום המפגשים והשיח בין ה"שחקנים" השונים. בפועל הם מתמודדים על השגת אינטרסים אישיים ושבטיים.

²⁹ על הסכסוך ושורשיו ראה: Karim, 1994.

³⁰ הודו משקיעה בפיתוח אפגניסטן יותר מכל מדינה אחרת להוציא ארצות הברית. ההשקעות ממוקדות בשיקום תשתיות: כבישים, מערכות חשמל, ניקוז ומים, בנייני ממשלה, מוסדות חינוך ובריאות ועוד. להודו מומחים שונים באפגניסטן העוסקים בהכשרת פעילי מנהל וממשל והכשרת מומחים לחקלאות ולתעשייה זעירה. בנוסף לשגרירות בקאבול, מפעילה הודו שלוש קונסוליות באפגניסטן.

מפגש הכוחות בין סין לארצות הברית במגרש הגלובלי הוא מרכיב חשוב נוסף בסביבתה האסטרטגית של אפגניסטן. ארצות הברית, הרואה עצמה כבמאי האחראי לניהול ה'שחקנים' בהצגה האזורית (אסיה), מאבדת כיוון ומעמדה כמעצמה במרחב הגלובלי הולך ונסדק. חוסר יכולתה במשך שנים להוביל תהליכים מובנים בהקשר ללחימה אפקטיבית כנגד מערכות וגורמי טרור, כדי להשיג יציבות באפגניסטן ובעיראק, מציג אותה במלוא חולשתה.

השינויים אותם מקדמת ארצות הברית בהקשר לסוגיית אפגניסטן, יעמדו למבחן בתקופה הקרובה.

העובדה כי 'שחקנים' רבים בוחשים בקלחת האפגנית, הופכת לגורם המשפיע על חוסר היכולת לשנות את המציאות הסבוכה. ככל שמתארך הזמן בתהליך השבת חירותה של אפגניסטן, כן גדל פוטנציאל הכאוס במדינה ובסביבתה האסטרטגית.

אפגניסטן במערבולת "המערכת הסבוכה" – "המעגל החיצוני"

1. פקיסטן – מאיץ מרכזי בעימות באפגניסטן

למציאות הסבוכה הקיימת באפגניסטן שותפה, כאמור, פקיסטן. מהלכים היסטוריים יצרו תשתית לקשר מעט כפוי בין שתי המדינות. מתיחת קו דוראנד ב-1893, החלטת הממשל הבריטי בהודו ליצור את האוטונומיה המערבית "האזור הפדרלי הצפוני" (NWFP) בשנת 1902 והיותה של אפגניסטן מדינה עצמאית משנת 1919 – כל אלה הפכו למסד טעון ולקשר נפיץ עם פקיסטן אשר ירשה מציאות זו בשנת 1947. התשתית לקשר בין המדינות נוצרה ונקבעה עבורן מבלי שיכלו להתערב בהחלטות. "קו דוראנד" ומרחבו (משני עבריו) הפך לליבת התסבוכת הפוליטית, המדינית, הביטחונית-צבאית והאתנית חברתית (שבטי הפשטונים) הממקד אליו את פעילות הטרור באפגניסטן-פקיסטן.

בשליחות ארצות הברית סייעה פקיסטן למוג'הדין במלחמתו כנגד הצבא הסובייטי (1979-1989). בכך הונחו למעשה יסודות לשותפות בין הממשל הפקיסטני לארגונים

ותנועות וביניהם הטליבאן, הרשת החקאנית וחזיבאללה אסלאמיה³¹. הללו מצאו דרכים לקבל סיוע מערב הסעודית אשר תמכה במאבק לסילוקם של הסובייטים מאדמת אפגניסטן (Ward, 2009). הקשרים אשר נרקמו בין הצבא וארגוני המודיעין הפקיסטני (ISI) לבין תנועות וארגונים שונים במרחב הלחימה, יצרו בפועל תשתית אופרטיבית להמשך שיתוף פעולה ביניהם גם לאחר כיבוש אפגניסטן בסוף 2001.

יודגש כי מאז היווסדה של אפגניסטן, מצויים בעלי תפקידים בממשל ובצבא פקיסטן, הרואים בה נכס אסטרטגי בהיותה 'החצר האחורית' והעומק האסטרטגי אל מול האיום מצד הודו מ-1947 (עצמאות הודו ופקיסטן עם עזיבת הבריטים את תת-היבשת ההודית)³². אפגניסטן אינה מסתירה את טענתה לאי-חוקיותו של "קו דוראנד" וטוענת עדיין לבעלות על מרחב השבטים (FATA) ובלוצייסטן.

המציאות שנכפתה על פקיסטן התפתחה במהלך השנים למערכת יחסים סבוכה ועכורה עם אפגניסטן. מרחבן הפך לנקודת מפגש למערכות סבוכות בעלות ניוודי אינטרסים, המונעות מהן ליצור מענה משותף כנגד ארגוני הטרור הפועלים משטחן. לצד המחלוקת עם פקיסטן, פועלת הודו כמעצמה אזורית בעלת קשר היסטורי עם האמירות האפגנית. יחסן בעבר מהווה מסד לתמיכתה של הודו באפגניסטן. אהדתה של הודו לאפגניסטן לא הוסתרה מפקיסטן. הסכסוך הממושך בין הודו לפקיסטן מאז 1947 סביב שאלת קשמיר (ראה מפה מס' 6), הופך את ממשלת דלהי לשחקן המרכזי ביחסי הכוחות המתפתחים בין שלוש המדינות הללו.

---

³¹ מכאן למעשה נוצרה מציאות בה אנשי מוג'הדין הפועלים במסגרת הטליבאן וזכו לסיוע מארצות הברית באמצעות פקיסטן במאבקם כנגד הצבא הסובייטי, "שינו עורם" והפכו מ"עמית" ל"טורף". הם מהווים מעוז לשותפים לטרור כנגד מטרות באפגניסטן, פקיסטן ויעדים של צבא ארצות הברית וכוחות נאט"ו. על משחקם הכפול בתמיכת גורמים בצבא פקיסטן (ISI) ראה: Moreau, 2008.

³² לטוענים בפקיסטן כי קיימת אפשרות להיותה של אפגניסטן "העומק האסטרטגי של מדינתם במצבי משבר" (מלחמה כוללת עם הודו), קשה להתייחס למציאות הדואלית אותה נוקט ה-ISI, המסייע לטליבאן במימון פעולותיו, באימונים ובהכשרות עד תכנון אסטרטגי משותף (Mazzetti, 2009 March 26).

מפה מס' 6: מפת קו השליטה (LINE OF CONTROL-LOC) בקשמיר

(מתוך: Institute for Defense and Analysis (IDSA) Delhi, 2009)

<http://www.idsa.co.in>

התערבות ארצות הברית באפגניסטן, שותפות אסטרטגית עם הודו (Kapila, 2009), ומעורבות בפקיסטן, יוצרות אתגר מורכב לנשיא אובמה. ארצות הברית מוצאת עצמה במלכודת יחסים עכורה בין המדינות השותפות לליבת הסכסוך. הסדרת היחסים ביניהן והגדרת אינטרסים משותפים למדינות אלה, עשויה להוות תשתית אופרטיבית להשגת שינויים עתידיים באפגניסטן.

2. יחסי פקיסטן-הודו

עמדתן של מדינות אלה ויחסן השונה למצבה המורכב של אפגניסטן, נובע מקשר היסטורי של עוינות ומניגודי אינטרסים ביניהן (Paris, 2010, עמ' 45-51). הודו ופקיסטן מצאו את עצמן בלחימה בשנים 1947, 1965 ו-1971 (Wirsing, 1994). שני מבצעים במהלך 1984 (Misra, 2009, עמ' 28-4) ביוזמת צבא הודו וב-1999 ביוזמת צבא פקיסטן (Nehru Memorial Museum and Library, 2000) הגבירו את האיבה בין המדינות. יודגש כי משנת 1998 הפכו הודו ופקיסטן למדינות גרעין (Kamal, 1999).

הסכסוך הממושך בין המדינות ממוקד, כאמור, בשאלת עתידה של מדינת ג'אמו קשמיר. במהלך שנות הסכסוך פעל הטרור כשליח מתוך פקיסטן כנגד מטרות בקשמיר וגם בליבתה של הודו (IDSA, 1999). קשרים בין בכירים בצבא ובמודיעין הפקיסטני לבין ארגוני טרור נחשפו עוד בראשית שנות התשעים של המאה הקודמת (Mazzeti, Mark and Schmitt, Eric July 30, 2009). בשנים האחרונות אף נמצאו הוכחות לשיתוף פעולה בין הטליבאן ושותפיו עם בכירי שירות המודיעין בצבא פקיסטן הקשור לייזום, לתכנון ולביצוע פיגועי טרור (Inter Services Intelligence-ISI) (Moreau, 2001, Raman ; 2008).

למרות היחסים העכורים, מעדיפות המדינות לשמר את המסלול המדיני-פוליטי כגורם העיקרי לקיום היציבות האזורית, בידיעה כי כל הסלמה בלתי נשלטת עלולה להוביל אותן למלחמה כוללת. בין השנים 2004-2010 התקיימו מפגשים בין קברניטי המדינות כדי לקדם פתרון לבעיית קשמיר ולחזק את שיתוף הפעולה הצבאי ביניהן (Coll, 2009).

בכל שנות הסכסוך בקשמיר אשר אופיינו בפעילות אלימה תת-מלחמתית, התנגדה הודו להתערבות גורם שלישי ולפעילותו כמתווך בינה לבין פקיסטן, להשגת הסדר קבע בקשמיר.

מדיניותה של הודו כיום קובעת כי "קו השליטה" (Line Of Control – LOC), קו גבול הווירטואלי בין המדינות בקשמיר, יכול לתפקד במעמדו הנוכחי. כלומר, יש להגדירו

כגבול מדיני בינלאומי, שלאורכו יפעלו מעברים משותפים לצרכים כלכליים והומניטריים³³. מאידך רואה פקיסטן במצב הקיים איום מתמשך וקבוע על הביטחון הלאומי שלה כמדינה.

התקפת הטרור במומביי (26.11.2008) הפכה לציון דרך ביחסי המדינות. הודו, לטענתה, רואה בפקיסטן את הגורם ה"משגר" (ISI בשיתוף פעולה עם ארגוני טרור טליבאן), ולשיטתה פגע הפיגוע ביחסי המדינות. פיגוע עתידי מורכב בליבת הודו אינו יכול להתקבל על ידי ממשלתה, במיוחד לאור העובדה כי כבר מתחילת שנת 2000 סבלה מפיגועים קשים גם במומביי ובדלהי.

גיבוי מפתיע להאשמותיה של הודו, נתקבל מנשיא פקיסטן, זרדרי, אשר הכריז ב-8.9.2009 כי פקיסטן תמכה במשך שנים בארגוני טרור ובפעילותם מתוך שטחה. בכך אישר הנשיא את הקשר בין הטליבאן ושותפיו לבכירי צבא (במילואים) ואנשי מודיעין (ISI) כפי שטוענת הודו במשך שנים³⁴.

המצב השברירי המורכב ביחסי המדינות המתקיים תחת מטריית איום גרעיני, מושפע מהקברניטים השונים המעורבים ישירות בניהול היחסים ביניהן. מספר גורמים הקשורים ליחסי הודו פקיסטן, משפיעים על המתרחש כיום באפגניסטן ועיקרם:

- ה-ISI תומך בקידום פעילות טרור כנגד הודו, במטרה להוביל את קברניטיה אל שולחן הדיונים הבינלאומי ולהגיע לפתרון בשאלת קשמיר³⁵.

---

³³ תהליך לשיתוף פעולה בילטרלי בין המדינות כדי למצוא פתרון לנושא קשמיר, נחתם ב-1972 ופרטיו מצויים בהסכם סימלא (Simla). הודו הכריזה באופן קבוע כי תתנגד להתערבותו של גורם נוסף, כולל ארצות הברית. ראה הסכם סימלא בתוך: Karim, Wirsing; 1994, 1994, עמ' 63-61.

³⁴ ה-Daily Telegraph מצטט את הנשיא זרדרי ב-8.7.09: "בואו נהיה כנים עם עצמנו ונודה במציאות, הטרוריסטים של היום היו הגיבורים של אתמול, עד ל-11 בספטמבר והם החלו לרדוף גם אותנו." למעשה, חושף הנשיא את מדיניותה של פקיסטן, אשר בעבר ראתה בארגוני הטרור נכסים אסטרטגיים שנרתמו לפיגועים כנגד מטרות הודיות בקשמיר (Nelson, 2009).

³⁵ כיום כבר ברור לממשלת פקיסטן כי ב-ISI פעלו ועדיין פועלים גורמים עוינים הפוגעים בביטחון המדינה. השותפות בינם לבין הטליבאן ידועה, ותכליתה לשבש את המצב באפגניסטן ולהגביר את הלחצים על צבא ארצות הברית וכוחות נאט"ו, כדי שיעזבו את המדינה. למרות החלפת מפקדים בכירים ב-ISI לאחרונה, עדיין קיים הסיכון כי ימשיכו שיתופי הפעולה על בסיס קשרים משפחתיים ושבטיים.

- צבא פקיסטן הוא מקור העוצמה והסמכות במדינה: מפקדו (הרמטכ"ל) יכול לבטל את כוחו של הנשיא זרדרי ולהשפיע על קבלת החלטות בממשלתו. הצבא בפקיסטן משפיע על קבלת החלטות מדיניות והוא הקובע למעשה את יחסי החוץ של המדינה³⁶. הצבא הוא הגורם המשפיע על יחסי פקיסטן עם ארצות הברית, הודו ואפגניסטן, ובאחריותו השליטה על מערכות הגרעין. היחסים הפנימיים בין קברניטי הדרג המדיני לצבא, מהווים מקור לחולשתה של ממשלת פקיסטן. זו הסיבה למדיניות הדואלית בה נוקטת פקיסטן, כאשר מחד גיסא צבאה נלחם בתמיכת ארצות הברית בטרור³⁷; ומאידך גיסא היא מתעלמת משיתוף פעולה של בכירי צבאה עם הטליבאן וארגוני הטרור הפועלים באפגניסטן ובמערב שטחה הריבוני – "אזור השבטים" (ה-FATA).
- למרות יחסי איבה ממושכים, להודו יש אינטרס לשמר את יציבותה של פקיסטן. על פי הערכת הממשלה בדלהי, חולשת השלטון המרכזי באיסלמאבאד עלולה לגרום להתקוממות של פליטים רבים ושל גורמי טרור רדיקליים במרחב פאנג'ב וקראצ'י (פקיסטן) בהם מתגוררים כ-3 מיליון פשטונים. מתוך ייאוש, בשל מציאות כלכלית קשה ומסיבות אתניות דתיות, עלולים זרמים רדיקליים לפעול נגד מטרות בצפון הודו/קשמיר.
- חולשות בצפון הודו (קשמיר) עלולות להכשיר מצב בו יגבירו הטליבאן ותומכיו את פיגועי הטרור כנגד מטרות באזור הצפוני הרגיש ובליבתה, מתוקף היותה בת בריתה של ארצות הברית (Kronstadt, 2009).
- חולשת פקיסטן וחוסר יכולתו של הממשל להנהיג את המדינה, עלולים לפגוע בכל הקשור למעבר עתידי להודו של נתיבי אנרגיה החוצים את מערב אסיה³⁸.
- הסלמה ביחסי הודו פקיסטן תגרום באחת לחיזוק קואליציית סין-פקיסטן (Hui, 2010). לכך תהיינה השלכות מדיניות מיידיות שעלולות לפגוע במערכות ביטחוניות וכלכליות הקשורות לניסיונות להשיג יציבות באפגניסטן.

---

³⁶ על יחסי צבא-חברה בפקיסטן ראה: Paris, 2010, עמ' 21-26, Siddiqua, 2007.

³⁷ על יחסי ארצות הברית-פקיסטן ראה אצל: Paris, 2010, עמ' 54-59.

³⁸ על פרויקט ה- IPI (Iran,-Pak-India) ראה אצל: Kronstadt, 2009, עמ' 24-27. לסין אינטרס בקיום הפרויקט ראה: BBC, 2008.

- לצד יחסים עם הודו ומעורבותה בלחימה בטרור בעיקר באזור השבטים, פקיסטן מוצאת את עצמה 'שבויה' למעשה במלכודת הטרור. במזרח היא מתמודדת עם עוצמתה של הודו, כאשר כל פיגוע טרור קטלני נוסף בליבתה של זו עלול להוביל למבצע רחב היקף נגד איסלמבאד. במערב היא מתבוססת בלחימה ללא תכלית כנגד הטרור בתוך שטחה הריבוני, מרחב השבטים (ה-FATA), הנתמך על ידי הטליבאן. הצבא קובע את התנהלות הממשלה במדינה זו. כאשר הוא מאבד את מקור עוצמתו וסמכותו בגלל חולשה ניכרת ביכולתו להילחם בטרור, גוברים הסיכויים לאובדן דרכה. קריסתה של פקיסטן והעברת השלטון לידי גורמים רדיקליים (טליבאן ושותפיו), תיצור באחת את "פקיסטן האיראנית". סכנה כזו מבהירה למנהיגים בפקיסטן כי ראוי להם לבחון מחדש את המצב ולתאם מהלכים עם ארצות הברית, כדי לשפר את היחסים עם אפגניסטן ועם הודו.

3. אפגניסטן-פקיסטן: קשרים גאו אסטרטגיים, פוליטיים סבוכים

משך שנים (מאז כיבוש הסובייטים באפגניסטן) רואה ארצות הברית צורך בביסוס אחיזתה בדרום, מערב ומרכז אסיה והרחבתה. החשיבות האסטרטגית למהלך זה נובעת מהידיעה כי רוסיה, איראן וסין חולקות מדיניות אסטרטגית זהה ויש ליצור בלם שימנע את מימושה.

הכיבוש והלחימה באפגניסטן יוצרים התנגשות בין המערכת הפנימית הסבוכה הפועלת בתוך אפגניסטן, עם זו החיצונית הכוללת את מדינות האזור. למדינות הללו יש אינטרסים אסטרטגיים משלהן במדינת האפגנים.

ארצות הברית יודעת כי נוכחותה באפגניסטן ובפקיסטן (South Asia Analysis Group, 2008) מקנה לה יתרונות אסטרטגיים בעלי חשיבות ומשמעות גלובלית. שיתוף הפעולה בין מעצמת העל לפקיסטן כנגד מגמות הסובייטים בעבר באפגניסטן, מעמיד אותה כיום בתוך מלכודת ניגודי האינטרסים השונים, היוצרים מציאות בלתי אפשרית לייצוב האזור.

שיקולים גיאואסטרטגיים ופוליטיים בהקשר ללחימה באפגניסטן ובמערב פקיסטן, כאשר טרור הטליבאן ושותפיו גובר, מבהירים את מורכבות המציאות המתפתחת במרחב, הנובעת מהסיבות הבאות:

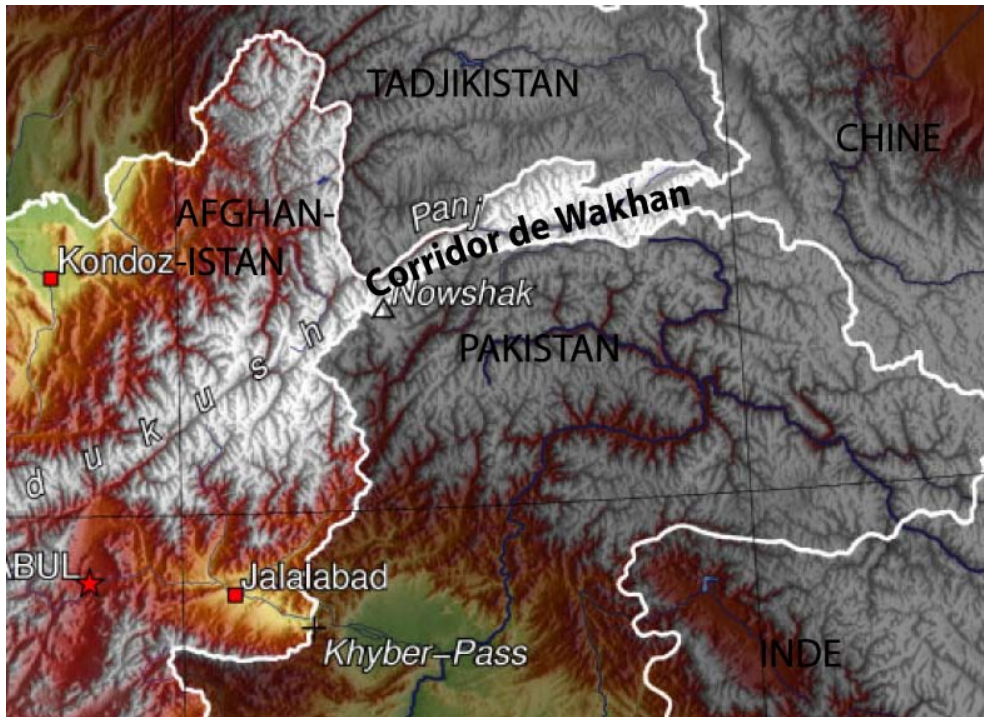

- בשל מיקומה, אפגניסטן הינה צומת דרכים המחבר אותה לפקיסטן, למזרח התיכון (איראן), למרכז אסיה (טורקמניסטן, אוזבקיסטן, טג'יקיסטן) ולסין (דרך מעבר ווקהאן-Wakhan)³⁹ (ראה מפה מס' 7):

מפה מס' 7 : מעבר ווקהאן (Wakhan)

(מתוך : Center for Conflict and Peace Studies Afghanistan 2009)

<http://www.caps.af/staff.hekmet.asp>

- בעתיד, יחצו את אפגניסטן קווי נפט וגז מהמזרח התיכון ממרכז אסיה ומאיראן לדרום תת-היבשת ההודית.

³⁹ מעבר הכרחי ברכסי פמיר שאורכו כ-210 ק"מ והוא מקשר בין אפגניסטן לסין (על גבולה הצפוני של פקיסטן). עיקר חשיבותו האסטרטגית בהיותו נתיב מקשר בין מרכז אסיה לתת-היבשה ההודית. ראה : Bozai, 2009.

- נוכחות צבא ארצות הברית והפעלת שדות התעופה באפגניסטן לצורך משימותיו באזור, יוצרות יכולות תגובה אופרטיביות עתידיות לכל שינוי והתערבות בפעילות עוינת של אחת משכנותיה. לנוכחות זו משמעות מרתיעה והיא מהווה בלם כנגד מגמות איראן ורוסיה.
- הפעילות באפגניסטן מאפשרת לצבא ארצות הברית ולכוחות נאט"ו (ISAF) ליצור מנגנוני שליטה על המעברים האסטרטגיים לאורכו של "קו דוראנד". אלו משמשים מעבר וקשר יבשתי יחידי בין אפגניסטן ופקיסטן לצרכי צבא ארצות הברית.
- במצבה כיום, פקיסטן היא מדינה לא בטוחה עקב טרור לאורך גבולותיה (במזרח/מערב) ובתוך המדינה, אך גם משום תחושת איום מצד הודו ויכולתה לפעול מתוך קשמיר בכל זמן נתון.
- פקיסטן כמדינה שולטת לכאורה באזורים אדמיניסטרטיביים הכפופים לשלטון המרכזי באיסלמאבאד. למעשה, האזורים אזאד קשמיר (Jasgit, 1995, ע' 82), "האזורים הצפוניים" (שם), "האזור הפדרלי הצפוני" (NWFP) ו"אזור השבטים" (FATA) מצויים מאז היווסדם במאבק עם הממשל באיסלמאבאד. המאחד את מאבקם היא שאיפתם להתקיים כאוטונומיה עצמאית תוך כדי הגבלת מרותה של "ממשלת איסלמאבאד". החלוקה הפנימית מחלישה את פקיסטן ומונעת ממנה התנהלות ככל מדינה.
- פקיסטן היא רצועה גיאוגרפית צרה בין הודו ואפגניסטן, ללא עומק אסטרטגי. עובדה זו משפיעה על תפיסת הביטחון הלאומי המאיצה את פיתוח יכולות הגרעין והמערכות הבליסטיות, כמענה מרתיע לאיומים מצד הודו.
- מצבה הפנימי המשדר חוסר יציבות (כלכלית, חברתית וביטחונית-צבאית), גורם לפקיסטן להיאחז בתמיכת ארצות הברית, למרות התנגדותם של אזרחיה⁴⁰ ושל חלק מבכירי מערכות הביטחון והצבא. הדואליות הקושרת את פקיסטן מחד גיסא לארצות הברית ומאידך גיסא לגורמי טרור הטליבאן (פשטונים), גורמת לממשל

---

⁴⁰ התחזקותם של זרמים רדיקליים והרחבת אחיזת הטליבאן בתוך פקיסטן מגבירות את החשש מפגיעה בשלטון הקיים והפלתו, משלטון איסלמי קיצוני בפקיסטן הגרעינית ומייצור מידי של "מדינת טרור" בעלת יכולת לא קונבנציונלית שתשנה באחת את יחסי הכוחות בדרום אסיה.

האמריקני להרחיב את הקשר האסטרטגי עם הודו ולבסס אותו. הממשל בפקיסטן מבין כי מילכד את עצמו ותחושות האיום הפנימי במדינה הולכות וגוברות.

- ביסוס הקשרים האסטרטגיים בין הודו לארצות הברית והרחבתם נובעים מרצונו של ממשל אובמה לבסס את אחיזתו בדרום אסיה, כנגד יוזמות בלתי צפויות מצד סין, התומכת העיקרית של פקיסטן במרחב.

- סין מהווה משענת אסטרטגית אזורית יחידה לפקיסטן, אויבתה של הודו (Paris, 2010, עמ' 52-53). היא מסייעת בפיתוח תוכניות הגרעין ויכולות בליסטיות, כמו גם בשיתוף פעולה כלכלי (Kamal, 1999). בתמורה לכך מאפשרת פקיסטן לסין מעבר חופשי לים הערבי (נמל קראצ'י) והפעלת בסיס חיל הים בדרום בלוציסטן, בגוואדור (Gwadur) בקרבת מצרי הורמוז. בין סין לפקיסטן קיים קשר יבשתי דרך רכס הקאראקורם (על רכסי ההימלאיה). לאורכו נמתח הכביש האסטרטגי המחבר בין המדינות (Wirsing, 1998, עמ' 9-11, 16-22) והוא חוצה את מפגש הגבולות של המדינות הללו עם הודו. פקיסטן מהווה פרוזדור למעבר אפשרי של מקורות אנרגיה מאזור המפרץ הפרסי ומרכז אסיה לסין. האינטרסים המשותפים למדינות (פקיסטן/סין), ממוקדים בעיקר כנגד הודו וארצות הברית המרחיבות את הקשרים האסטרטגיים ביניהן למורת רוחה של פקיסטן.

- יחד עם זאת, רואה ארצות הברית חובה לפעול בדרום אסיה, כדי שבעת משבר תוכל לבלום את הודו המאיימת דרך קבע על פקיסטן.

- יציבותה של פקיסטן והשגת מציאות דומה באפגניסטן, תיצור "קו עצירה" כנגד מגמות אסטרטגיות מתפתחות של איראן ורוסיה בליבת אסיה⁴¹.

- על פי הבנת ארצות הברית, קריסתו האפשרית של השלטון בפקיסטן ותחילתו של שלטון רדיקלי במדינה מהווה נקודת אל-חזור. אובדן פקיסטן יעניק ניצחון לאיראן ולרוסיה ויבטיח את אחיזתן בסביבה מורכבת זו למשך שנים. כדי למנוע מהלך זה, פועלת ארצות הברית לביצור עוצמתה של הודו.

- מדיניותה של ארצות הברית באפגניסטן-פקיסטן נבחנת גם בהקשר לערב הסעודית. מגמות איראן ורוסיה ורצונן להרחיב את אחיזתן במרחב, מאיימות גם

---

⁴¹ הערכת ראש שירותי המודיעין של ארצות הברית, מייק מגונל: "הצורך של ארצות הברית לחזק את פקיסטן, מתוך היותה "קו עצירה" למגמת רוסיה ואיראן במערב ודרום אסיה (Shabazad, 2008).

על סעודיה הרואה בשיעים איום קרוב. בארצות הברית קיימת הבנה כי התערבות הסעודים בפקיסטן ובאפגניסטן, עשויה לייצב מדינות אלה.

- קשרים מעבר משותף (תקופת הממשל הבריטי בתת-היבשת ההודית) מניעים את הודו למהלכים משותפים עם אפגניסטן. גם בתוך הכאוס היא המשקיעה העיקרית בשיקום המדינה בנוסף לארצות הברית (Shaskikumar, 2009). במהלך זה מבססת הודו את מעמדה כאיום נוסף ממערב, כנגד פקיסטן.
- מעורבותה של הודו באפגניסטן מבטלת את רעיון הקברניטים השונים בפקיסטן, הרואים באפגניסטן עומק אסטרטגי במצבי משבר (עימות עם הודו). במציאות זו גדלה תחושת האיום של פקיסטן המצויה במלכודת ממזרח וממערב.
- יציאה אפשרית של כוחות נאט"ו מאפגניסטן תיצור הזדמנות מיידית להשתלטות רוסיה ואיראן, כדי להגביר את אחיזתן במדינה וכדי ליצור מנוף אסטרטגי כנגד מגמות ארצות הברית והודו. מצב זה עלול להוביל את אפגניסטן לשבר נוסף ורבים הסיכויים כי הוא ישנה באחת את המפה האסטרטגית הגלובלית ויפגע במיוחד ביציבותה של אסיה.
- ארצות הברית נעה בין תמיכתה ופעילותה להשגת יציבות אפגניסטן לבין הצורך למנוע את קריסתה הצבאית, הכלכלית והחברתית של פקיסטן.
- לממשל בארצות הברית ברור כי במציאות הסדוקה באפגניסטן-פקיסטן, משמשת הודו כבלם אסטרטגי נגד מגמות אסטרטגיות של סין, רוסיה ואיראן. מבחינת ארצות הברית הודו היא הגורם היחיד המסוגל ליצור איזון מייצב בסביבה האסטרטגית הסבוכה בעלת פוטנציאל לעימותים אלימים בעתיד. מיפוי המניעים הגיאוגרפיים-אסטרטגיים ופוליטיים באשר לקשר בין אפגניסטן לפקיסטן, מראה כי כל מהלך שיתיר עמימות אסטרטגית אזורית (בדומה למצב כיום), יוביל לשינויים בסדר האסטרטגי-ביטחוני העולמי.

4. ארצות הברית במרכז המערכת הסבוכה (אפגניסטן, פקיסטן, הודו)

כיבוש אפגניסטן על ידי צבא ארצות הברית כתגובה לפיגוע הקטלני בליבתה של המעצמה, העיר את הטליבאן. מחברי תנועה חברתית הפכו לוחמי הטליבאן למובילי הטרור באפגניסטן ובמערב פקיסטן. התכלית האסטרטגית, כפי שהוגדרה על ידי

מנהיגי הטליבאן, ממוקדת ביצירת פעילות לוחמנית, על מנת להתיש את כוחות המערב במטרה להסיגם מגבולות אפגניסטן.

זו סיבת הפיגועים הבלתי פוסקים נגד מטרות צבא ארצות הברית, כוחות נאט"ו והודו (Shaskikumar, 2009). למרות השותפות האסטרטגית, הודו לא תקריב אינטרסים ביטחוניים אשר יאפשרו לארצות הברית להקל על פקיסטן המתבוססת במציאות ביטחונית-צבאית, כלכלית וחברתית רעועה. אין גם ערובה לכך כי תתעקש לקיים שיתוף פעולה עם ארצות הברית בכל מחיר.

כמשל, אין בכוונת הודו לאפשר לארצות הברית להתערב בסוגיית קשמיר⁴². לחצים מצד המעצמה עלולים ליצור נתק בין המדינות. זאת, כאשר הודו מתגבשת כמעצמה אזורית. למרות מבוכת קברניטיה, ארצות הברית מבינה כי קשרים אסטרטגיים עם אפגניסטן והודו עשויים ליצור משולש אסטרטגי ככוח אזורי וגורם עוצמתי להשגת יציבות עתידית במוקדי המתיחות באסיה.

למרות שיפור במצב הפנימי בעיראק, ראוי לה לארצות הברית להבין כי אין דין קאבול כדין בגדאד:

- אל מול קשיים בלחימה בשטחים אורבניים בעיראק, מתקיימת הלחימה באפגניסטן במרחבים פתוחים בעלי קשיים טופוגרפיים מגבילים.
- בעיראק שוקם הצבא והוא אחראי כיום על נושא הביטחון בכל הקשור ללחימה בטרור ולאבטחת רקמת החיים במדינה. באפגניסטן מנגד, קיים צבא מוגבל ביכולתו שאינו מסוגל לפעול באופן עצמאי⁴³.
- המניפולציה אותה הפעיל צבא ארצות הברית בעיראק, גרם לשילובן של מערכות שבטיות בלחימה כנגד טרור שיעי וסוני רדיקלי. לעומת זאת ריבוי השבטים באפגניסטן וניגודי האינטרסים ביניהם, מגבילים את כוחות הקאליציה ביצירת מסגרת לוחמת אחודה למימוש משימות לאומיות נדרשות.

---

⁴² על עוצמת צבאות הודו ופקיסטן בקשמיר ראה אצל: Sudhu, 1998.

⁴³ בצבא אפגניסטן כ-170,000 לוחמים. עיקר הכוח מתחלק לגישות הפזורים במדינה על פי החלוקה הבאה: גיס 201 בקאבול, גיס 203 בגארדז, גיס 205 בקאנדהאר, גיס 207 בהראט, גיס 209 במאזארי שריף וגיס 215 בלאשקר גהא. צבא ארצות הברית החל לאמן כוחות נוספים במטרה להגדיל את הצבא בערך ב-90,000 לוחמים נוספים עד 2014.

- בעיראק מתייצב הממשל והוא מצליח לשפר מערכות כלכליות קיומיות לרווחת האזרחים. בכך הוא יוצר העדפות משתנות והאזרחים מעדיפים לשפר את איכות החיים מאשר לפעול כלוחמי טרור. העובדה שיש לעיראק משאבים כלכליים, מאפשרת לה לשפר בתהליך מובנה את כלכלתה ואת יציבותה. בניגוד לכך, באפגניסטן קיים מחסור במשאבים כלכליים ושיפור איכות החיים במדינה נתון בידי 'שחקנים' זרים. האזרחים עדיין בוחרים להשתלב בארגוני טרור מסיבות כלכליות, ובכך הם משמשים מאגר לתגבור כוחות הטליבאן.
- ארצות הברית כשלה בגיבוש מדיניות לפעילות כוחותיה באפגניסטן. במקום ליצור מהלכים מיידיים עם כיבושה, לקרב את אזרחיה ולפעול לשיקום מערכות קיומיות, היא יצרה תחושת איבה אשר האיצה בתושבים לאחוז בנשק ולהצטרף לגורמי הטרור. עיקר התושבים באפגניסטן חיים כיום בתחושה כי המחלצים מהמערב רמסו את כבודם.
- צבא ארצות הברית גם לא השכיל להבין כי מדובר בלחימה נגד מערכות יריבות משתנות והוא נלחם כנגד אויב היברידי. תוצאות הלחימה הממושכת, עד כה, ממחישות את חולשת המעצמה.
- הכרזות הנשיא אובמה על יציאה אפשרית מאפגניסטן, שגויות מלכתחילה לאור האינטרסים האסטרטגיים החיוניים שיש לארצות הברית באסיה. הן גם מחלישות את המצפים לשינוי המצב באפגניסטן. מנגד, גוברת המוטיבציה של גורמי הטרור באפגניסטן היוצרת רוח גבית למעורבים בג'יהאד העולמי.
- המערכת הפנימית הסבוכה באפגניסטן מונעת מארצות הברית ליצור איחוד כוחות ומנהיגות מקובלת (בניגוד לקיימת המוגדרת כמושחתת) במדינה. רק שלטון מקומי אותנטי מקובל, יהיה מסוגל לזכות באמון התושבים ובכך ליצור תהליכי שיקום הנתמכים על ידי המערב.
- כל עוד לא תצליח ארצות הברית ליצור מפת אינטרסים אסטרטגיים המושפעת מהבנת פעילותן של המערכות הסבוכות באפגניסטן, לא יהיה ביכולתה לפתוח צוהר לעתיד שונה באפגניסטן.

הערכה

כניסתו של אובמה לתפקידו כנשיא העמידה בפניו תמונת מצב מורכבת, המתייחסת ליציבותה ולמעמדה האסטרטגי של ארצות הברית במרחב הגלובלי. כמעצמת-על היא חייבת להתמודד בשנים הקרובות עם מגמות גיאואסטרטגיות מדיניות, ביטחוניות, פוליטיות וכלכליות בעולם, תוך התייחסות לעובדות הבאות:

- ארצות הברית מצויה במלכודת הלחימה בעיראק ובאפגניסטן. היא מעורבת בפעילות גם במערב פקיסטן ובפעילות בחתימה נמוכה במזרח אפריקה (תימן, סומליה, סודאן), ועדיין ללא תוצאות מרשימות.
- ארצות הברית מעורבת בהתמודדות עם איומי טרור גלובליים ועם עלייה בכוחם של כוחות וזרמים רדיקליים.
- מרכז אסיה כמרחב אסטרטגי חיוני אובד לארצות הברית, בעיקר בגלל מעורבותן של רוסיה ואיראן.
- מתפתחת אפשרות למלחמה קרה חדשה (ארצות הברית-רוסיה), ובמקביל גוברת הפרוליפרציה הגרעינית.
- מיתון כלכלי ומשבר אנרגיה עולמי יוצרים איום על כלכלת ארצות הברית.

ארצות הברית חייבת להעריך מחדש את מפת האינטרסים האסטרטגית הלאומית, לקבוע סדר עדיפות שונה למשימותיה במרחב הגלובלי וליצור מצבים של שיתוף פעולה עם בעלי ברית נוספים.

האתגרים המרכזיים העומדים בפני ממשל אובמה בטווח הזמן המיידי, מצביעים על הצורך להתמודד עם:

- מציאת פתרון יצירתי לסוגיית פיתוח הגרעין באיראן.
- מניעת פיתוח יכולות גרעין במדינות נוספות ובהן: מצרים, סוריה, ערב הסעודית לוב וטורקיה.
- התבוסות באפגניסטן ובעיראק אינה מאפשרת לארצות הברית לפתוח חזית נוספת (תימן ולוב למשל). אל מול התגברות הטרור במזרח אפריקה, חייבת ארצות

הברית ליצור תבנית אופרטיבית יצירתית למניעת התפתחות דומה למתרחש באפגניסטן.

- היערכות לקראת מלחמה קרה חדשה עם רוסיה והתפתחותן של בריתות נוספות נגד המערב.
- בחינה מחדש של ייעוד נאט"ו וקשריה עם בעלות ברית סובייטיות בעבר.
- היערכות נגד מגמות הברית המתגבשת בין רוסיה, מרכז אסיה ואיראן.

כדי לייצב את המציאות הסבוכה, חייבת ארצות הברית ליצור מפת דרכים המתייחסת למציאות המדממת באפגניסטן ולבצע מהלכים לשינוי מצבה:

- ארצות הברית חייבת להכיר בעובדה כי לא ניתן לעצור את האלימות ההרסנית רק באמצעים צבאיים.
- חובתה לעצב מדיניות אסטרטגית ארוכת טווח לשינוי המציאות באפגניסטן, המבוססת על גישה פוליטית שונה מהקיים, תוך ריכוז מאמץ לשיקום מהיר של מערכות רקמת החיים ושיפור איכות חיי האזרחים במדינה.
- אסטרטגיית הביטחון חייבת להתמקד במתן ביטחון לאזרחים ובצמצום פגיעה בחפים מפשע.
- ארצות הברית חייבת לפתח את אסטרטגיית הפיוס. במעגל השותפים לתהליך יש לשלב את בכירי מנהיגי הטליבאן (הרדיקלים/המתונים) והשבטים (Shahzad, 2009)⁴⁴.
- יש לצרף למעגל הפיוס מנהיגי ארגונים מתונים ומנהיגי שבטים מרכזיים מהערים ומהמחוזות אשר יפעלו להשגת יציבות כלכלית וחברתית באפגניסטן. ראוי לשלב במהלך צופים חיצוניים וביניהם נציגי ערב הסעודית ומדינות המגרב.
- ביוזמת ארצות הברית, ערב הסעודית ומדינות המגרב, ראוי להקים מנגנון מוסכם ומשותף אשר יפעל לייצובה של ממשלת אפגניסטן ולשלב בו את בכירי הטליבאן.

---

⁴⁴ העובדה כי הטליבאן פועל באפגניסטן, ומסתייע בתומכיו באזור פאנג'ב וקראצ'י (פקיסטן) בנוסף לבסיסיו באזור השבטים FATA (פקיסטן), יוצרת ניגודי אינטרסים בין מנהיגי השונים העוסקים בלחימה, בהישרדות ובהשגת נכסים כלכליים (שטחי אופיום) לצורך קיומם.

- על ארצות הברית והאיחוד האירופי להוביל מהלך משותף לפיתוח וקידום שיתוף פעולה כלכלי בין אפגניסטן לשכנותיה.
  - המנגנון המשותף באחריות ארצות הברית ראוי שיפעל כגורם אופרטיבי לניתוק קשרים בין גורמים רדיקליים בתוך אפגניסטן למקורות חיצוניים ולמנוע אותם, כדי לצמצם מהלכים הפוגעים ביציבותה של המדינה.
- על ארצות הברית לתת את הדעת למתרחש וליצור מפת אינטרסים אסטרטגיים של אפגניסטן המתייחסת לנושאים הללו :
- חובתה להכיר את מרכיבי המערכת הסבוכה באפגניסטן וליצור תבנית אופרטיבית פנימית אשר תוביל את השינויים במדינה.
  - בשל היותה מעצמת-על בעלת אינטרסים אסטרטגיים שונים באסיה, חובתה של ארצות הברית לזהות את הכוחות השונים הקשורים לאפגניסטן ואת המניעים המשפיעים על מדינות האזור בגיבוש עמדות אסטרטגיות באשר לעתידה, כדי ליצור מפת נתיבים משותפת אשר תכתיב תוכניות מתואמות לשיקומה.
  - אסטרטגיית הפיוס (Shahzad, 2009), חייבת ליצור משטר חדש ומוסכם באפגניסטן. הניסיון אשר נרכש בעיראק מוכיח כי רק לשלטון אותנטי יש יכולת ליצור שינוי עמוק בחברה, המתבוססת בכאוס משך שנים.
  - על ארצות הברית ונאט"ו ליצור מפקדה אחודה הכוללת נציגים בכירים מצבא אפגניסטן ופקיסטן, לניהול המערכה בדרום אפגניסטן ובמערב פקיסטן כמרחב אחד.
  - חובת הלוחמים בטרור ליצור מנגנון אופרטיבי איכותי, אשר יפעל במודל לחימה שונה המשלב יחידות מיוחדות ואמצעי לחימה (אמל"ח) מתקדמים, לשם יצירת חיץ בין אפגניסטן לפקיסטן במרחב "קו דוראנד" (הדגש, מערכות אוויריות).
  - הלחימה במרחבי אפגניסטן ובמערב פקיסטן היא כנגד אויב היברידי (Hoffman, 2006, ע' 52; Bond, 2007). על הכוחות הלוחמים ליצור התאמות, כדי לעצב תבנית אופרטיבית תגובתית הולמת, כמענה אפקטיבי שונה מהקיים.
  - יציאת ארצות הברית וכוחות נאט"ו מאפגניסטן באופן חד-צדדי, תגרום ישירות לפלישת רוסיה ואיראן למרחב הפנוי. מהלך זה יוביל לחיזוקם של גורמים

רדיקליים ולהתגברות העימותים המדממים באפגניסטן. התחרות בין המדינות השונות, להן אינטרסים אסטרטגיים באסיה, מהווה מאיץ נוסף לכאוס בלתי נשלט⁴⁵. הנזק העיקרי ממהלך זה יהיה שחיקתם של נכסים אסטרטגיים ופגיעה במעמדה של ארצות הברית במרחב הגלובלי. את משך הלחימה שלא תרמה עד כה לשינוי המציאות באפגניסטן, היטיבו לתאר אנשי הטליבאן המדגישים בכל עת: "לכם השעונים אך לנו הזמן, נולדנו כאן ובמקום זה תהיה קבורתנו, איננו הולכים לשום מקום אחר" (2009, Yousafzai).

- חיסולו של בן לאדן מעיד על איכות המודיעין והיחידות המיוחדות בצבא ארצות הברית. עיצובו של מבצע ייחודי בסביבה מורכבת (בשטחה של מדינה ריבונית – פקיסטן) מהווה מסר חד משמעי לבכירי טרור הג'יהאד העולמי. הללו הפכו בשנים האחרונות מרודפים לנרדפים. חיסולו גרם לשיפור תחושת הגאווה הלאומית בארצות הברית, אך אין בכך לשנות את מפת הטרור העולמית. על ארצות הברית להמשיך במסעה המפרך לייצוב אפגניסטן ופקיסטן, ולעצב מציאות שתאפשר לה כמעצמה לשמר אינטרסים אסטרטגיים במרחב אסיה.

אפילו

אפגניסטן אינה הזירה היחידה בה מתקיימות השפעות פרימורדיאליות-ראשוניות המורכבות מניגודים אתניים, לאומיים, תרבותיים ודתיים אידיאולוגיים. השפעות אלו מעצבות כיום את סדר היום הפוליטי והחברתי במדינה המודרנית. ניגודים שכאלה מאפיינים בשנים האחרונות חלק ממדינות אירופה, בהן ניכר שינוי של מעבר לחברות רב תרבותיות והם מהווים מסד ומוקד למתיחות, למחאה ולעיתים גם למופעים קצרים של אלימות.

---

⁴⁵ על כישלון ארצות הברית באפגניסטן: ברנט רובין, מומחה לאפגניסטן, אוניברסיטת ניו-יורק ב-New York Times ב-2007: "הממשל האמריקני נכשל לחלוטין בהבנתו את הדרך להכניע את הטליבאן" (2007, Rohde and Sanger).

כמו באותן מדינות באירופה, כך גם בישראל: בתוך המיעוט שאינו יהודי החי במדינה ניכרים הבדלים רבים על בסיס פרימורדיאלי, המשפיעים על עיצוב המציאות הפוליטית. זו באה לביטוי בשני רבדים:

הרובד האחד הוא הרובד הלאומי בו המסגרות הפוליטיות השונות מתקשות לגבש קונצנזוס באשר לחזונו של המיעוט הערבי בישראל. למרות שחלקם מדגישים את היותם שייכים ללאום הערבי-פלסטיני, חלוקות הדעות בכל שקשור לתצורתו של הסדר הקבע בין מדינת ישראל לרשות הפלסטינית. הזרם הקומוניסטי מדגיש את הסיסמה הקוראת ל"שתי מדינות לשני עמים"; הגורמים האסלאמיים חותרים לביסוס חליפות על בסיס עקרונות השריעה; בל"ד שואפת למדינת כל אזרחיה על בסיס דמוקרטיה סדורה ותנועת "בני הכפר" יונקת את מצעה מ"החזית העממית" הדוגלת במדינה פלסטינית חילונית במרחב.

הרובד האחר הוא המוניציפלי. בתחום זה בולטת העובדה כי הצבעה לבחירת מועמדים לרשויות מקומיות מתקיימת על בסיס אתני-חמולתי ולא בהכרח בהקשר ובהתאמה לכישוריו של המועמד.

המקרה הערבי ישראלי דומה במספר מאפיינים לזה של אפגניסטן, בשל הריבוד האתני והדתי-אידיאולוגי. הזהות הלאומית הרחבה של מרבית האוכלוסייה הערבית בישראל הרואה עצמה פלסטינית, והעובדה כי העימות הישראלי-פלסטיני אינו מגיע לכלל הסדר, מקטינות להבנתי את הסיכוי להיווצרותה של סקטוריאליות אתנית-דתית. המציאות הקיימת משמרת מכנה משותף לכלל הפלגים השונים בחברה הערבית ישראלית, למרות שרובם נעים בין שאלת האזרחות ללאומיות.

התהליך ההיסטורי המורכב והמאבקים הבלתי פוסקים באפגניסטן כמדינה, יצרו סדר יום אחר. הטליבאן, בשילוב הפשטונים, מחזיר במהלך השנים האחרונות את הדיון לשאלת הקמת 'פשטוניסטן'.

בדומה לרעיון זה, תומכים ערביי ישראל ברעיון הלאומיות הפלסטינית, אשר הפכה למסד המקשר בין הפלגים השונים ומונע מהם בפועל את הפילוג הסקטוריאלי.

בראייה עתידית, עדיין רלוונטית השאלה, האם ומתי תגבר הלאומיות אשר תוביל להקמתן של ישויות נפרדות בתוך מדינת ישראל ובאפגניסטן/פקיסטן (פשטוניסטן).

מקורות

נחמיאס רועי (2008), "ארגוני הטרור עלולים לנסות ולפוצץ מתקן ובו חומרים רדיואקטיביים באזור מיושב או בעיר בירה גדולה", **ידיעות אחרונות**, 7/1/08.

Abu-El-Yazid Mustapha (2009), **Interview on Al-Jazira**, 22 June.

Alberuni, Tarik-al-Hind (1910), *Alberuni's India*, vol.2, Editors: Edward C. Sachau, Kegan Pauk, Trench TruBener, London. Pp 1, 21-22, 208, 259, 317.

BBC (2008), **BBC Monitoring South Asia**, Apr. 26.

Bond Margaret S. (2007), "**Hybrid War: A New Paradigm for Stability Operations in Failing States**", Carlisle Barracks, PA: U.S. Army War College: March 30.

Boucher Richard, U.S. Department of State (2003), "Designation of Gulbuddin Hekmatyar as a Terrorist", February 19, 2003
www.web.archive.org/web/20080614070534

Bozai Gumbaz (BBC News 2009), *The Hindi* : "Afghanistan Tells China to open Waklan Corridor Route", New Delhi, June 11.
<http://www.nytimes.com/2010/10/28/world/asia/28wakhan.html>

Burke Jason (2004), **El-Qaida: Wurzien Geschkhte, Organization**, Dusseldorf - Zurich: University Press.

Burns, John – Haqqani
Understandingwar.org/themenode/haqqani-network

Caroe Olaf (1958), "**The Pathans**" **550 BC-A.D. 1957**, London Ltd, p.XXI.

Cathell John. H, Major, U.S. Army. (2000), **Human Geography in the Af-Pak Region**, U.S. Army: Naval war College, 4 May.

Center for Conflict and Peace Studies (2009), **Pashtunse Tribal Structure, Afghanistan**. Kabul, Afghanistan: Center for Conflict and Peace Studies.

Center for Conflict and Peace Studies, Afghanistan (2009)
www.caps.af/staff.hekmat.asp

CIA (2008), **CIA – The World Factbook, Afghanistan**, 7 March.
<http://www.cia.gov>

CIA (2008), **The World Factbook, Afghanistan**, Washington D.C.: Central Intelligence Agency, 7 March.

CNN (2009), Transcript: Afghan Taliban Spokesman discusses war, **CNN**, 5 May 2009.

Coll Steve (2009), "The Back Channel", p38 **The New Yorker**, March 2.
http://www.newyorker.com/reporting/2009/03/02/090302fa_fact_coll

Country Reports on Terrorism (2007), Country Reports on Terrorism, **Foreign Terrorist Organization List**, Coordinator for counterterrorism, US Department of State, National Intelligence Council (NIC) U.S. April.

Crumpton Henry, previous Director of CIA (2006), "Biological Attack on West, Simply a Question of Time", **Teheran Times**, January 18,
<http://homelandsecuritynewswire.com/us-official-biological-attack-us>

Durand Line (2008), "De Facto Border", **The Dawn**, Feb 16.

Durrani Ali, Major General (Ret) (2000), **Pakistan Army: India and Pakistan, The Cost of Conflict, The Benefits of Peace**, Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins University, Foreign Policy Institute, December 2000.

Ellick Adam B. (2009), Taliban Redouble Afghan Efforts, **New York Times**, 1 January 2009, www.nytimes.com/2009/06/01/world/asia/01afghan.html

Encyclopedia Britannica (2009) - Khyber Pakhtunkhwa:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/419493/Khyber-Pakhtunkhwa/249136/Geography>

FATA Development Authority Official website:
http://www.worldsecuritynetwork.com/documents/presentation_FATA_DevelopmentAuthority.pdf

Feiroz Ahmed (1973), "Pashtunistan and the Pashtun, National Question", **Pakistan Form**, vol. 3, No. 12, September, pp.8-22.

Giustozzi Antonio (2009), "**One or Many?**", **The Issue of the Taliban Unity and Disunity**, Pakistan Security Rresearch Unit, Brief No. 48, 23 April.

Government of Pakistan (2001), **Census Report of FATA**, Census Publication no. 152, Islamabad: Statistics Division, March.

Gunaratna Rohan, Syeed Adran, Ali Shah Bukhari (2009), **Pakistan Consequence of Deteriorating Security in Afghanistan**, Swedish Defence Research Agency, Stockholm, Div. of Defence Analysis, Jan.

Herodotus (1828), Translated from Greek (b. 484 BC), by the Rev. William Beloe, New York: PP Berresford, Book III.

Hoffman Frank (2006), "Hezbollah and Hybrid wars: U.S. Should Take Hard Lessons from Lebanon", **Defense News**, August 14.

Hopkirk Peter (1992), **"The Great Game": The Struggle for Empire in Central Asia (Kodansha Global)**, Oxford: University Press, 15 Sept. pp.30-67.

Hui Wang (2010), Gnawing Issue in China-India Relations, **CHINADAILY**, Beijing, May 24,
<http://blog.foolsmountain.com/2010/06/23/issues-with-indiachina-relations>

IDSА (1999), **"The Proxy War"**, New Delhi: Institute for Defense Studies and Analysis (IDSА)1999.

Imtiaz Ali, (2008), **"The Haqqani Network and Cross-Border Terrorism in Afghanistan"**, Washington D.C.: The Jamestown Foundation, March 24.

ISAF (2009), International Security Assistance Force (ISAF) (2009) in Afghanistan Chronology, NATO Headquarter, Kabul, 24 Aug.

ISAF (2010), International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan Chronology, Kabul, 14 October.

Janjaua Muhammad Qaiser (2009), **"I'm the Shadow of the Durand Line: Security, Stability and the future of Pakistan and Afghanistan"**, Monterrey, California: Naval Postgraduate School, U.S.

Jasgit Singh (ed) (1995), **Pakistan Occupied Kashmir Under the Jackboot**, New Delhi: Institute for Defense Studies and Analyses.

Johnson Thomas H. (2008), "Program for Culture and Conflict Studies at Naval Postgraduate School (NPS), National Security Affairs, Monterey, Jun. 6.

Kamal Nazir, Dr. (1999), **Interview**, SANDIA Labs, U.S.

Kapila Subhash (2009), "Afghanistan: Strategic Disconnect in United State-India Strategic Perspectives in the Making", South Asia Analysis Group, Paper No. 2928, New Delhi, 19 Nov.

Karim Maj. Gen. (Ret) India Army (1994), Kashmir, the Trouble Frontiers, New Dehli, India

Kegariwal O.P. (1999), **Kargil, The Crisis and it's Implications**, Nehru Memorial Museum and Library, New Delhi:

Khan Amina (2009), "**U.S. and Growing Taliban Insurgency in Afghanistan**" Islamabad Institute of Strategic Studies, Feb.

Kilcullen David (2009), **The Accidental Guerrilla: Fighting Small Wars in the Midst of a Big One**, Oxford: University Press.

Kronstadt K. Alan (2009), "**India – U.S. Relations**", Report for Congress, Congressional Research Service, Washington D.C. Jan. 30.

Liakhovsky Alexander Antonevich (2007), **Inside the Soviet Invasion of Afghanistan and the Seizure of Kabul**, December 1979, Washington D.C: January.

Mazzeti Mark, Schmitt Eric (2009), "CIA Outline Pakistan Links with militants", **New York Times**, July 30,
<http://www.nytimes.com/2008/07/30/world/asia/30pstan.html>

Mazzeti Mark, Schmitt Eric (2009), "Afghanistan Strikes by Taliban Get Pakistan Help, U.S. Aides say", **New York Times**, March 26,
www.nytimes.com/2009/03/26/world/asia/26tribal.html

Misra Ashutosh (2009), **Siachen Glacier Flashpoint, A study of India Pakistan Relations**, University of Durhan.

Moreau Ron, Hosenball Mark (2008), "Pakistan's Dangerous Double Game", **Newsweek**, Sept. 22 2008,
<http://www.newsweek.com/2008/09/12/pakistan-s-dangerous-double-game.html>

Mullick Haider (2009), "Pakistan New Taliban", **Newsweek**, September 19,
http://haidermullick.com/Documents/Mullick_PK%20NEW%20Taliban_Sept%202009%20Newsweek.pdf

Nahal Toosi (2009), Haqqani Network Challenges, The New York Times, U.S. – Pakistan Relations, 29/12/09.

Nehru Memorial Museum and Library (2000), **Kargil, The Crisis and its Implications**, New Delhi.

Nelson Dean (2009), Pakistani President Asif Zardari admits creating terrorist groups,
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/pakistan/5779916/pakistan-president-asif-zardari-admits-creating-tev>

Nelson Dean (2009), "Pakistan President Asif Zardari Admits Creating Terrorist Groups to Help Achieve Its Foreign Goals", **Dayly Telegraph**, UK, 8 July.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/pakistan/5779916/Pakistani-president-Asif-Zardari-admits-creating-terrorist-groups.html>

North Atlantic Treaty Organization (2010), Nato's Role in Afghanistan, 18 May, In: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_8189.htm

Pakistan Government (1997), **Government of Khyber, "Pakhturkha Vision"**, "Provincial Assembly". <http://www.khyberpakhtunkhwa.gov.pk/Gov/Insighnia-of-Khyber-Pakhtunkhwa.php>

Paris Jonathan (2010), **Prospects for Pakistan**, London: Legatum Institute, pp. 45-51, Jan.

Periez Jane, Shah Pir Zabiari (2009), Taliban Exploit Class Rifts in Pakistan, **N.Y. Times**, 17 April 2009, www.nytimes.com/2009/04/17/world/asia/17pstan.html

Petraeus (2009), "Main El-Qaida Organization not based in Afghanistan", Interview with Major General David Petraeus, **CNN Political ticker**, 10 May 2009.

Pipes Daniel (2003), "Al-Qaida's limits", **New York Post**, May 28.
<http://www.danielpipes.org/1112/al-qaedas-limits>

Raman B. (2001), **"Pakistan's Inter-Services Intelligenece (ISI)"**, Publisher: South Asia Analysis Group, Delhi: 01.08.2001.
<http://www.southasiaanalysis.org/papers3/paper287.html>

Rashid Ahmed (2000), **Taliban, New Haven**: Yale University Press.
Rohde David, Sanger David (2007), Failure in Afganistan (Posted by Barnett R. Rubin), **New York Times**, August 12.

Sh.H. (2009), **Interview with Sh.H.**, Kabul: Center for Conflict and Peace Studies, ראיון נובמבר 2009, ניו דלהי.

Shahzad Syed Saleem (2008), Pakistan, U.S. raise militant tempo, Karachi, Mar. 1., In: www.atimes.com/atimes/South_Asia/JC01DF01.html

Shahzad Syed Saleem (2009), Holbrooke reaches out to Hekmatyar, **Asia Times Online**, 10 April 2009, http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/KD10AK04.html

Shaskikumar V.K. (2008), "The India factor in Afghanistan", India Defence Review, Vol.23.3, Jul-Sep. 2008. www.indiadefencereview.com/2009/05/html

Siddiqua Ayesha (2007), **"MILITARY, Inc: Inside Pakistan's Military Economy"**, London: Plout Press.

South Asia Analysis Group (2008), "Afghanistan: United States/NATO Strategic Dangerous Alternatives", **SAAG Paper** No. 2902, Delhi, 22 Oct.

Sudhu Waheguru Pal Singh (1998), **Nuclear Risk-Reduction Measures in Southern Asia**, Washington D.C.: Stimson Center.

The Institute of Strategic Studies Islamabad (Feb 2010), <http://www.issi.org.pk>

Thomas Joscelyn (2009) "Iran and the Taliban. Allies against American" Long War Journal. http://www.longwarjournal.org/archives/2009/07/iran_and_the_taliban.php

UN (2004), **"Afghanistan Opium and the Taliban"**, Jalalabad Afghanistan, 15 February.

U.S. Department of State (2007), **Country Reports on Terrorism 2007**, April 2007.

U.S. Department of Defense (2008), **Designation of Gulbaddin Hekmatyar as a Terrorist**, Press Statement.

U.S. Department of Defence (2010), **Afghan National Security Forces**, http://www.defense.gov/pubs/united_states_plan_for_sustaining_the_afghanistan_national_security_forces_1231.pdf, Downloaded in 30/1/11.

Wang Lin (2009), Interview with Prof. Wang Lin, Qingdao: Institute of International Studies, December.

Ward Jonathan (2009), "Saudi Prince says Taliban Leader could be U.S. Ally", **Washington Times**, April 27 2009,
www.washingtontimes.com/weblogs/potus-notes/2009/apr/27/saudi-prince-says-taliban-leader-could-be-us-ally

Wirsing Robert G. (1994), **India, Pakistan and the Kashmir Dispute**. New York: St. Martin's Press.

Wirsing Robert G. (1998), **War or Peace on the Line of Control**, University of Durham, U.K.

Yousafzai Sami (2009), "The Taliban in their own words", **Newsweek**, Sept. 26, 2009,
http://www.google.com/#sclient=psy&hl=en&q=the%20taliban%20in%20their%20own%20words&aq=f&aql=&aql=&oq=&gs_rfai=&pbx=1&fp=1&cad=b

"עיונים בביטחון לאומי"

עריכה: פנחס יחזקאלי

עריכה לשונית: חוה אתגר

עיצוב עטיפה: סלעית סלע

המרכז למחקר של המכללה לביטחון לאומי, צה"ל

ראש המרכז: פרופסור ארנון סופר

המרכז למחקר של המכללה לביטחון לאומי, צה"ל, הוקם כפועל יוצא מהחלטת הממשלה מיום 23 במאי 1976. בהחלטה נקבע, כי על המכללה לביטחון לאומי להיות "המוסד הגבוה ללימוד, לעיון ולמחקר בבעיות הביטחון הלאומי של מדינת ישראל".

למרכז יתרון יחסי בתחום הביטחון הלאומי, בהיותו מקום מפגש של בכירים מארגונים שונים: אנשי צבא בכירים מכל זרועות צה"ל ומצבאות זרים, בכירים מיתר ארגוני הביטחון, נציגים של משרדי ממשלה, אנשי אקדמיה מדיסציפלינות שונות ומקבלי החלטות, ברמות הבכירות, בכל תחומי הביטחון, המשק, החברה והשלטון בישראל.

קהל היעד של המרכז מונה את הגורמים הבאים: הדרג המדיני-פוליטי; הדרג המקצועי של מקבלי ההחלטות; הדרג האופרטיבי ומעלה במערכות הביטחון הלאומי; תלמידי המכללה לביטחון לאומי כמשפיעים עתידיים; אנשי אקדמיה בכירים ואנשי תקשורת; מכוני מחקר אקדמיים וסמי אקדמיים; המוסדות האקדמיים ומוסדות מקבילים הפועלים בתוך ממסדי הביטחון הלאומי בחו"ל.

תחומי העיסוק של המרכז כוללים את התחומים הבאים: גיאואסטרטגיה וביטחון לאומי; שילוביות ושיתוף פעולה בין ארגוני ובין משרדי; הגדרות ותפיסות חדשות של ביטחון לאומי; שחיתות שלטונית וביטחון לאומי; חוסן לאומי בעימותים מוגבלים; היבטים של טרור ופשעה (תוך מתן דגש על הקשר הייחודי הישראלי); וסוגיות של ביטחון פנים.

במסגרת המרכז פועלים כעשרים עמיתי מחקר מהארץ ומחו"ל. פרסומי המרכז מגוונים וכוללים ספרים בתחומים שונים של הביטחון הלאומי; את כתבי העת "ביטחון לאומי", "עיונים בביטחון לאומי" "נייר עמדה" ופרסומים נוספים. בנוסף, שותף המרכז עם גלי צה"ל ומשרד הביטחון – ההוצאה לאור בהכנת "סדרת הביטחון הלאומי" במסגרת האוניברסיטה המשודרת.

המרכז למחקר של המכללה לביטחון לאומי, צה"ל. מחנה דיין, גלילות, ד"צ 02624,

צה"ל, טל': 03-7607335, דוא"ל: yehezkeally@gmail.com

צבא ההגנה לישראל, המכללה לביטחון לאומי

מפקד המכללה: אלוף גרשון הכהן

מדריך ראשי: אלוף משנה ענאן ווהאבי

מדריכים: גונדר משנה אילי גולדברג, גב' ליאורה הרצל, אלוף משנה יצחק כהן, ניצב משנה גדעון מור, ד"ר רידא מנסור

מחנה דיין, גלילות, ד"צ 02624, צה"ל, טל': 03-7607335